

Economisch-Statistische Berichten

Bevolkingsgroei en energievoorziening

★

Dr. J. E. Andriessen

Bezinning op de bestedingsbeperking
(II)

★

Drs. J. G. Kleve en Drs. A. Putter

De economische ontwikkeling
in Oost-Europa

★

Dr. J. C. Ramaer

De Euromarkt

Overeenkomsten en protocollen

★

Europese overpeinzingen

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

42e JAARGANG

No. 2085

WOENSDAG 12 JUNI 1957

INDUSTRIEHALLEN

UNIEKE GELEGENHEID tot het HUREN van nieuw gebouwde industriehallen in een snel groeiende, belangrijke industriestad in het zuiden des lands. De hallen zijn gelegen nabij groot vaarwater en spoorwegverbinding, in onmiddellijke nabijheid van elektrische centrale en voor diverse doeleinden geschikt.

Oppervlakte respectievelijk 500 en 600 m², mogelijkheid van uitbreiding.

Brieven onder no. E.-S.B. 24-1, Postbus 42, Schiedam.

NEDERLANDSCHE SCHEEPS-HYPOTHEEKBANK N.V.

gevestigd te Rotterdam

**Uitgifte van
f 3.500.000,-**

5% PANDBRIEVEN, AAN TOONDER
in stukken van f 1.000,-

Ondergetekenden berichten dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte zal zijn opengesteld op

DONDERDAG, 20 JUNI 1957

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur

TEGEN DE KOERS VAN 99 0/0

te **Rotterdam:**

bij de heren **R. Mees & Zoonen**
„ „ **Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.**
„ „ heren **Heldring, Milders & Co.**

te **Amsterdam:**

bij de **Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.**
„ „ heren **Patijn, van Notten & Co.**

te **'s-Gravenhage:**

bij de heren **R. Mees & Zoonen**
„ „ **Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.**

te **'s-Hertogenbosch:**

bij **Lentjes & Drossaerts N.V.**

op de voorwaarden van het prospectus
d.d. 7 juni 1957.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten, alsmede afdrucken van de bepalingen der Trustakte zijn verkrijgbaar bij de kantoren van inschrijving, waar tevens een beperkt aantal exemplaren van het verslag over het boekjaar 1956 en de statuten ter beschikking is.

Rotterdam 7 juni 1957
Amsterdam

R. MEES & ZOONEN
NEDERLANDSCHE HANDEL-
MAATSCHAPPIJ, N.V.

Overweegt U eens ook

E.-S.B.

in Uw publiciteit te betrekken!!!

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Ablasserdam

Adviezen inzake
levensverzekeringen
en pensioencontracten

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: **Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.**
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: **R. Mees en Zoonen, Rotterdam, Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.**

Redactie-adres voor België: **Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.**

Abonnementen: **Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.**

Abonnementsprijs: **franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B. fr. 400).**
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor **Westzeedijk, Rotterdam-W.**

Advertenties. **Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H.A.M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).**

Advertentie-tarief **f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.**

Bevolkingsgroei en energievoorziening

Het siert de instellingen van hoger onderwijs hier te lande, dat zij het leveren van een bijdrage tot de wetenschap beschouwen als één der belangrijkste uitingen van vreugde tijdens haar lustrumvieringen. Het siert de Universiteit van Amsterdam, dat zij zich in het kader van de herdenking van haar 65ste lustrum niet, zoals men zich van een 325-jarige zou kunnen voorstellen, heeft bezig gehouden met wetenschappelijke beschouwingen over het verleden, maar, blijkens de keuze van het onderwerp waarover de afgelopen week een symposium werd gehouden, nl. „Bevolkingsgroei en energievoorziening”, de blik op de toekomst heeft gericht.

Het belang van het gekozen onderwerp gaat verre uit boven de academische sfeer en zijn draagwijdte overschrijdt de nationale grenzen. De groei der wereldbevolking immers, die tegenwoordig bijna 5.000 personen per uur, of 43 miljoen per jaar bedraagt, is, zo niet voor velen betere levensomstandigheden kunnen worden geschapen, een hachelijke zaak. Doet de bevolkingsgroei zelve de behoefte aan energie in de ruimste zin reeds sterk stijgen, opvoering van het algemene welvaartspeil vereist een meer dan evenredige energievoorziening. Is deze laatste van een zodanige aard, dat de behoeften, ook die van na ons komende generaties, kunnen worden gedekt, en zo neen welke maatregelen zouden dan kunnen worden getroffen om een zo goed mogelijke aanwending der aanwezige bronnen van energie te bereiken?

Ziehier de algemene achtergrond, waartegen de diverse, qua onderwerp zeer verscheiden voordrachten ¹⁾, wier inhoud echter duidde op een ver doorgevoerd samenspel tussen de diverse sprekers, kunnen worden geprojecteerd. In enkele lezingen werden de ramingen der wereldbehoeften aan energie geconfronteerd met de schattingen omtrent de

¹⁾ In chronologische volgorde: Prof. Dr. E. de Vries: Energieverbruik en welvaartsgroei; Prof. Ir. R. J. Forbes: Historisch overzicht; Dr. R. J. P. van Glinstra Bleeker: Bevolkingsgroei en mechanisatie als factoren van de vraag naar energie; Prof. Ir. Th. R. Seldenrath: Grondstoffenvoorziening voor de energiebehoeften; Prof. Dr. C. J. Bakker: Kernenergie; Prof. Dr. J. H. de Boer: Primaire en secundaire energiebronnen; Prof. Mr. J. G. Koopmans: De taak van de economische politiek bij de bestrijding van het

aanwezig geachte reserves. Deze confrontatie leidde tot een pessimistische visie ten aanzien van de voorzieningsmogelijkheden voor de wereld als geheel, zowel op korte als — en vooral — op langere termijn. Dit laatste geldt ook voor de kernenergie, wier bekende voorraden, tezamen met de reserves aan fossiele brandstoffen, voor nauwelijks twee eeuwen toereikend werden geacht.

Het is derhalve, met name met het oog op de na ons komende generaties, van belang maatregelen te beramen, die de „roofbouw” zouden kunnen beperken. Het vrije prijsmechanisme werkt om diverse redenen in onvoldoende mate remmend op de uitputting der wereldvoorraden. De overheden zouden, aldus werd — door Prof. Koopmans — betoogd, onder deze omstandigheden door een stelsel van gedifferentieerde heffingen op de energie uit uitputbare grondstoffen de exploitanten kunnen dwingen tot een kostprijsberekening, die met „depletion” rekening houdt. De opbrengst dezer heffingen zou kunnen worden besteed voor financiering en eventueel zelfs voor subsidiëring van energiewinning uit niet of relatief minder uitputbare bronnen, bijv. de kernenergie. De verwezenlijking van deze gedachte veronderstelt echter een belangrijke mate van opofferingsgezindheid van de huidige en eerstkomende generaties ten behoeve van het nageslacht.

In de laatste der tien voordrachten, waaruit wij hier slechts een enkel punt hebben kunnen aanstippen, werd de vraag onder ogen gezien of het niet wenselijk zou zijn ter besparing van energie geboortebeperving te bevorderen. Het antwoord op deze vraag was ontkennend. De vraagstelling zelve, welke impliceert dat de bevolkingsgroei niet bij voorbaat zonder meer als datum werd beschouwd, getuigt echter van de veelzijdige en brede wijze, waarop het vraagstuk „Bevolkingsgroei en energievoorziening” door degenen, die het symposium hebben voorbereid, is aangevat.

dreigende wereldenergetekort; Prof. Mr. A. J. P. Tammes: Energievoorziening en internationale organisatie; Prof. Dr. S. Hofstra: De sociale aspecten van energieproductie, energievoorziening en energiebehoeften; Prof. Dr. A. Querido: Malthusianisme, Neo-Malthusianisme, Meta-Malthusianisme. De voordrachten zullen over enkele maanden in druk verschijnen.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Bevolkingsgroei en energievoorziening.....	463	Boekbespreking:	
Bezinning op de bestedingsbeperking (II), door <i>Dr. J. E. Andriessen</i>	464	Dr. N. Franken: De betekenis van de Algemene Overeenkomst inzake Tarieven en Handel (G.A.T.T.) in het internationale handelspoli- tieke overleg, <i>bespr. door Mr. H. van Blan- kenstein</i>	476
De economische ontwikkeling in Oost-Europa, <i>door Drs. J. G. Kleve en Drs. A. Putter</i>	466	Aantekening:	
De Euromarkt; overeenkomsten en protocollen, <i>door Dr. J. C. Ramaer</i>	470	Beleggen volgens Keynes	477
Europese overpeinzingen, <i>door TTX</i>	474	Geld- en kapitaalmarkt, <i>door Drs. J. C. Brezet</i>	478
		Notities:	
		De bevolking der Gemeenschap	475
		Recente publikaties	479

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

Ter afsluiting van zijn betoog in „E.-S.B.” van 5 juni jl. beziet schrijver de vraag, of het Regeringsprogramma in zijn huidige vorm voldoende is om de geschetste doelstellingen te bewerkstelligen. Tegenover de gedachte, dat de regeringsmaatregelen een te zware last leggen op het bedrijfsleven, waaraan een wetenschappelijke fundering wordt gegeven door de verwerking van enkele belangrijke conjunctuurtheoretische beginselen, stelt schrijver dat hierbij uit het oog wordt verloren, dat de toepassing van een economische causaliteit op een concrete situatie met grote omzichtigheid dient te geschieden. Deze redenering mist daarom volgens schrijver de nodige werkelijkheidszin om staande te kunnen houden dat de bestedingsbeperking wellicht te ver zou gaan. Dat het voorgestelde programma onvoldoende zal blijken om de financieringsspanningen te doen verdwijnen, acht schrijver voorbarig, al zal het dit jaar niet alle moeilijkheden oplossen.

Bezinning op de bestedingsbeperking

(II)

Het effect van de bestedingsbeperking.

Nadat in een vorig artikel ¹⁾ de oorzaken van de overbesteding en de noodzaak van bestedingsbeperking zijn onderzocht, willen wij in het navolgende ons betoog afsluiten met het onder ogen zien van de vraag, of het Regeringsprogramma in zijn huidige vorm voldoende is om de geschetste doelstellingen — dus betalingsbalansevenwicht, verminderde prijsdruk en beëindiging van de inflatoire financiering — te bewerkstelligen. Men kent de cijfers: op jaarbasis zal het netto-effect van de bestedingsbeperking — dus afgezien van de inkomensoverdrachten in verband met het herziene landbouwbeleid — iets minder dan f. 800 mln. bedragen, terwijl door de latere invoering van verschillende maatregelen het effect voor 1957 op ongeveer f. 600 mln. kan worden geraamd. Men kan uitgaande van deze cijfers natuurlijk een prognose trachten op te stellen van het verloop van de verschillende economische grootheden gedurende dit jaar en het daarop volgende en aan de hand daarvan zijn oordeel vormen over de adequaatheid van de netto-bestedingsbeperking. Deze methode is toegepast door het Centraal Planbureau en in het eerstdaags te verschijnen economisch plan voor 1957 zullen de resultaten daarvan worden gepubliceerd. Omdat het ons, zoals in het hieraan voorafgaande artikel werd gesteld, meer te doen is om een afwegen van de verschillende pro's en contra's, die in de discussie over het huidige Regeringsprogramma naar voren zijn gekomen, willen wij hier een andere weg bewandelen. In het debat is nl. door sommigen de opvatting geuit, dat de Regeringsmaatregelen zeer diep insnijden en zodoende een te zware last leggen op het bedrijfsleven, waartegenover het inzicht van anderen staat, die het bezuinigingsprogramma niet voldoende achten. Wanneer wij de argumenten van beide groepen op hun mérites toetsen, doen wij zulks aan de hand van een tweetal geschriften, waarin deze tegenovergestelde standpunten het duidelijkst naar voren zijn gebracht, nl. in de eerste plaats de brochure „Gevolgen van de bestedingsbeperking voor het bedrijfsleven” van Drs. S. C. Bakkenist en Dr. W. J. van de Woestijne (publicatie van de Stichting „Het Merkartikel”) en vervolgens het verslag van De Nederlandsche Bank.

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 5 juni jl.

Te veel?

Beginnend met de gedachte, dat de bestedingsbeperking wel erg ver zou gaan, moeten wij vooropstellen dat in de genoemde brochure van Bakkenist en Van de Woestijne dit niet met zoveel woorden wordt gezegd, doch in de becijfering van de invloed van het Regeringsprogramma op het economisch gebeuren komt wel tot uitdrukking, dat de last van de bestedingsbeperking veel zwaarder weegt dan op het eerste gezicht zou lijken ²⁾. Rekening houdende met de verschillende indirecte effecten zou de bestedingsbeperking van Overheid en bedrijfsleven tezamen nl. niet de eerder genoemde f. 600 mln. of f. 800 mln. bedragen, doch f. 1 mrd. hoger komen te liggen. Het is interessant na te gaan, hoe de schrijvers tot deze opvatting komen.

Vooreerst bedraagt de directe consumptiebeperking weliswaar niet meer dan f. 300 mln., doch wanneer daarbij in aanmerking wordt genomen de terugslag, die van de investeringsbeperking via een inkomensvermindering uitgaat op het verbruik, dan zou men volgens beide schrijvers op een totale consumptievermindering van ongeveer f. 500 mln. komen. Tegenover deze beperking staat de consumptiestijging, die uit de bevolkingsaanwas voortvloeit en die op ongeveer eenzelfde bedrag mag worden geraamd. De gecombineerde werking van beide effecten zou derhalve voor de consumptiegoederenindustrie een stagnatie van de afzet betekenen. Misschien zou als gevolg van de overheveling van inkomen naar het platteland het verbruik daar nog iets toenemen, doch daartegenover zou een ongeveer gelijke consumptievermindering in de steden staan.

Vervolgens ramen Bakkenist en Van de Woestijne het totale effect van de investeringsbeperking voor Overheid en bedrijfsleven tezamen op f. 1 mrd., nl. f. 300 mln. directe beperking en f. 700 mln. als gevolg van de vermelde stagnatie in de consumptiegoederenindustrie. Hiervoor wordt de volgende argumentatie aangevoerd. Uitgaande van een investeringstotaal van f. 6,5 mrd., globaal verdeeld in f. 2,5 mrd. vervangingsinvesteringen en f. 4 mrd. uitbreidingsinvesteringen, is het volgens de schrijvers niet te pessimistisch om te stellen, dat de consumptiestagnatie in

²⁾ Van een zelfde visie geeft Dr. Van de Woestijne ook blijk als kroniekschrijver in het maartnummer van De Economist.

eerste instantie ongeveer de helft van de uitbreidingsinvesteringen — dus een bedrag van f. 2 mrd. — doet wegvallen. Wordt rekening gehouden met één aantal tegenwerkende factoren — zo zullen reeds begonnen investeringsprojecten worden voltooid, terwijl bepaalde investeringsactiviteiten (bijv. de woningbouw) vanwege hun hoge prioriteit blijven gehandhaafd —, dan zou een raming van f. 1 mrd. investeringsbeperking, d.i. 25 pCt. van de uitbreidingsinvesteringen, volgens de schrijvers verantwoord zijn.

Dit betoog lijkt op het eerste gezicht niet onlogisch, temeer omdat door de verwerking van enkele belangrijke conjunctuurtheoretische beginselen — met name het acceleratiebeginsel en de multipliegedachte — daaraan een wetenschappelijke fundering is gegeven. De multipliewerking vindt men terug in de gedachte, dat de investeringsbeperking de inkomens van verschillende bevolkingscategoriën drukt als gevolg waarvan deze laatsten ook minder zullen kunnen consumeren. Het acceleratiebeginsel vindt zijn toepassing wanneer wordt gesteld, dat de afzetstagnatie in de consumptiegoederenindustrie de ondernemers aldaar tot investeringsvermindering zal doen besluiten, hetgeen weer doorwerkt in de kapitaalgoederenindustrie, waar de investeringen eveneens een besnoeiing ondergaan.

Erkennende dat beide theoretische beginselen hun betekenis hebben voor de verklaring van het conjunctuurmechanisme — zij het dan dat hun invloed zich geleidelijk zal doen gevoelen —, moet men zich afvragen of zij in de huidige situatie de uitwerking zullen hebben, welke Bakkenist en Van de Woestijne daarvan verwachten. Bij de beantwoording van deze vraag mag niet uit het oog worden verloren, dat multiplier en acceleratie ten nauwste samenhangen: veronderstelt men een sterke invloed van de consumptiebeperking op de investeringen (d.w.z. een hoge acceleratie), dan zal de daaruit resulterende investeringsvermindering zo omvangrijk zijn, dat dit — via de multiplier — weer een merkbare terugslag heeft op de consumptie. Nu blijken de genoemde schrijvers vooral de werking van het acceleratiebeginsel sterk te overschatten. Verschillende theoretici, waaronder Prof. Dr. J. Tinbergen, zijn geneigd aan de acceleratie op korte termijn weinig betekenis toe te kennen. Zulks geldt o.i. met name in een hoogconjunctuur, zoals wij die thans beleven, want onder deze omstandigheden zal een zekere rem op de consumptievermeerdering stellig de afzetverwachtingen van de ondernemers niet in zo sterke mate beïnvloeden, dat zij hun programma van investeringsuitbreiding met een kwart zouden gaan besnoeien. Dit lijkt daarom al onwaarschijnlijk, omdat in vele industrieën nog een zeker vraagoverschot bestaat — o.a. tot uiting komende in lange levertijden — zodat van de bestedingsbeperking in eerste instantie een herstel van de normale vraag- en aanbodverhoudingen mag worden verwacht. Bovendien houden Bakkenist en Van de Woestijne er geen rekening mee, dat de bestedingsbeperking vooral gericht is op het scheppen van meer ruimte voor de export alsook op afremming van de import. Voor zover dit zou gelukken en het buitenland meer bij ons gaat kopen, terwijl wij zelf een groter deel van het inkomen in eigen land zouden gaan besteden, behoeft de afzet van het bedrijfsleven in het geheel niet te stagneren. Het ziet er dan ook niet naar uit, dat het investeringsniveau dit jaar belangrijk zou dalen onder dat van het vorige jaar, ofschoon men wel mag verwachten dat aan de groei, zoals het verleden die te zien heeft gegeven, een einde zal komen. Dit betekent tevens, dat het effect van de investeringsbeperking op de consumptie — zoals dat met behulp van de multiplier kan worden

geadstrueerd — eveneens mee zal vallen. Afzetstagnatie in de consumptiegoederenindustrie¹ lijkt niet aannemelijk; waarschijnlijker is dat het verbruik dit jaar toch nog met enige honderden miljoenen guldens zal stijgen. Bakkenist en Van de Woestijne hebben te zeer uit het oog verloren, dat de toepassing van een theoretische causaliteit op een concrete situatie met grote omzichtigheid moet geschieden en dat rekening moet worden gehouden met allerlei bijkomende omstandigheden. Dientengevolge mist hun redenering de nodige werkelijkheidszin om op grond daarvan staande te kunnen houden, dat de bestedingsbeperking ver, en wellicht te ver, zou gaan.

Te weinig?

Veel sterker lijkt de president van De Nederlandsche Bank te staan in zijn opvatting, dat het voorgestelde programma misschien wel voldoende is om het evenwicht in de rijksfinanciën te herstellen, doch dat het vrijwel zeker onvoldoende zal blijken om de financieringsspanningen te doen verdwijnen³⁾. Reeds constateerden wij waarop met dit laatste wordt gedoeld: gegeven het verminderde liquiditeitspotentieel, de steeds stijgende behoeften aan transactiekassen alsmede de liquiditeitsafvloeiing ten gevolge van het betalingsbalanstekort zou bij achterwege blijven van directe bestedingsbeperkende maatregelen de expansie dit jaar naar alle waarschijnlijkheid stuiten op de liquiditeitsbarrière. Nu blijkt Dr. Holtrop van mening te zijn, dat óók bij uitvoering van het Regeringsprogramma het dilemma aanwezig blijft — zij het dan in verminderde mate — van of het ontstaan van liquiditeitsmoeilijkheden, of een voortgaand gebruik van inflatoire financieringsmiddelen.

Dit alternatief krijgt vooral daarom zo'n klemmend karakter, omdat de eerste maanden van dit jaar nauwelijks veranderingen te zien hebben gegeven in de ongunstige economische situatie. De betalingsbalans op lopende rekening blijft een tekort vertonen, dat voor het eerste kwartaal op f. 250 mln. kan worden geraamd. De relatief sterke stijging van de import ten opzichte van de export houdt aan, zij het dat de maand april een kleine wending ten goede laat zien. Weliswaar beliep het deviezenverlies voor de maanden januari t/m maart niet meer dan f. 80 mln., doch dit houdt goedgeels verband met enkele incidentele factoren, zoals de hervatting van de aankopen van Nederlandse effecten door buitenlandse beleggers en een vermindering van de uitzettingen van het Nederlandse bankwezen in het buitenland. Ten slotte tobt de lagere Overheid nog steeds met een groot financieringstekort, waarvoor geen dekking op de kapitaalmarkt kan worden gevonden; terwijl ook de kaspositie van het Rijk nog vele zorgen geeft.

Moet aan dit alles de conclusie worden ontleend, dat het Regeringsprogramma onvoldoende is om de gestelde doeleinden te verwezenlijken, zodat op korte termijn tot verzwaring dient te worden overgegaan? Een dergelijke conclusie lijkt op dit moment toch te voorbarig. Men bedenke dat sinds de publikatie van de nota inzake de bestedingsbeperking maar enkele maanden zijn verlopen; de meeste maatregelen sorteren nog maar nauwelijks effect en van verschillende andere is de begindatum nog niet aangebroken. De conjuncturele slagvaardigheid van de Overheid is — mede als gevolg van de parlementaire procedure — minder groot dan men zich zou wensen, doch het ware gevaarlijk dit gebrek te compenseren door een over-

³⁾ Men vergelijkte blz. 17 en 18 van het verslag van De Nederlandsche Bank.

De Oosteuropese landen zijn doende hun achterstand op industrieel gebied snel in te halen door middel van een hoog investeringsniveau en het aantrekken van arbeidskrachten van het platteland. De investeringen zijn in hoofdzaak aan de industrie ten goede gekomen met verwaarlozing van bijv. de landbouw en de woningbouw. Voor zover uit de cijfers valt op te maken, zijn de investeringen niet overmatig hoog in verhouding tot de bereikte produktietoename. De financiering berust vrijwel geheel op gedwongen besparingen, waarbij het particuliere verbruik in het gedrang komt. De oriëntatie op een snelle industrialisatie uit zich ook in de buitenlandse handel, waar de primaire produkten worden vervangen door industrieproducten, in het bijzonder investeringsgoederen. De handelspolitieke positie van de Oosteuropese landen wordt belangrijk verzwakt door de zeer sterke binding aan de Sowjet-Unie.

De economische ontwikkeling in Oost-Europa

Inleiding.

De snelle industrialisatie der Oosteuropese landen na de oorlog verdient alle aandacht in Nederland, waar men eveneens de groei van de industrie als economische noodzaak ziet. Het Oosteuropese voorbeeld is vooral interessant omdat enkele dezer landen, bijv. Oost-Duitsland en Tsjechoslowakije blijkens tabel 1 op een niveau van ontwikkeling staan, dat het Westeuropese enigermate nabijkomt. De problematiek van de industrialisatie is er dus meer verwant aan de Nederlandse dan in typisch onderontwikkelde landen het geval is.

In de laatste jaren zijn meer gegevens over Oost-Europa beschikbaar gekomen; bovendien is door de arbeid van vele researchinstellingen, waarvan het secretariaat van de Economic Commission for Europe te Genève met name moge worden genoemd, een beter overzicht van deze gegevens verkregen. Ook thans is echter nog minder over de betekenis van de verstrekte cijfers bekend dan nodig is

TABEL 1.

Nationaal inkomen per hoofd in enkele landen 1952¹/53 a)

Landen	Dollars
Oost-Duitsland, Tsjechoslowakije, Polen	615
Hongarije, Bulgarije, Roemenië	285
Verenigde Staten en Canada	2.225
Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, West-Duitsland, België, Nederland, Italië	1.150
Rest van Europa	550
Sowjet-Unie	535

a) De combinatie van landen is wat eigenaardig. De gegevens stonden ons niet op andere wijze ter beschikking. Als waarderingsmaatstaf zijn de Amerikaanse prijzen gebruikt. De goederen en diensten, die in Amerika relatief schaars zijn (bijv. huishoudelijke hulp) en diensgevolge relatief duur, hebben bij de berekening van de inkomens in de andere landen dus een extra groot gewicht gekregen. Daardoor zijn de verschillen tussen Amerika en Europa in de tabel kleiner geworden.

om nauwkeurige vergelijking met de Westeuropese ontwikkeling mogelijk te maken. De verschillen blijken echter zo groot dat zij ondanks deze onzekerheid hun betekenis behouden.

(vervolg van blz. 465)

dosering van de betreffende maatregelen ⁴⁾). Op deze wijze zou men licht over zijn doel heen kunnen schieten en zou — mede omdat bepaalde maatregelen niet zo eenvoudig kunnen worden teruggenomen — de structurele expansie van onze economie onnodig in gevaar worden gebracht. Bovendien schaaft een nerveus beleid, waarin nu eens de maatregelen worden verzaamd en dan misschien later weer verlicht, niet alleen om zijn materiële effecten de noodzakelijke continuïteit in de economische ontwikkeling, doch kan het ook een ongunstige psychologische uitwerking hebben, hetgeen in een zozeer door psychologische factoren bepaald gebeuren als de conjunctuurbeweging tot noodlottige gevolgen kan leiden. Het lijkt daarom verantwoord vooralsnog de verdere uitwerking van het Regeringsprogramma af te wachten. Waarschijnlijk zal het dit jaar niet alle moeilijkheden oplossen, doch van Regeringszijde is reeds betoogd, dat men er in 1957 wel een herstel van het

⁴⁾ Men vergelijk de Groningse intreedende „Trekken en duwen in de conjunctuurpolitiek” van Prof. Dr. J. Pen, waarin zeer behatenswaardige dingen staan over de verhouding tussen timing en dosering in de conjunctuurpolitiek.

betalingsbalansevenwicht op lopende rekening van mag verwachten. Misschien kan dan in 1958 het uit structureel oogpunt zo noodzakelijke overschot op de lopende rekening van minstens enige honderden miljoenen worden bereikt. Wat ten slotte de door Dr. Holtrop gereleveerde financieringsmoeilijkheden betreft kan, in het belang vooral van de woningbouw, een zekere kredietexpansie in 1957 nog niet worden gemist. De noodzakelijke aanpassingen in de reële sfeer doen hun uitwerking in de monetaire sfeer nu eenmaal met een zekere vertraging gevoelen en het ware om de eerder aangegeven redenen niet gewenst dit aanpassingsproces reeds nu te versnellen door een kredietrestrictie op grote schaal. De afremming van de hoogconjunctuur vraagt onder de huidige omstandigheden een behoedzaam samenspel tussen Overheid en bankwezen, waarbij van het laatste vooralsnog enige toegeeflijkheid moet worden gevraagd — hetgeen zelfs kan leiden tot een averechts lijkende maatregel als de verlaging van het verplichte kaspercentage van de banken —, waarna dan met het volledig effectief worden van de bestedingsbeperking geleidelijk de monetaire teugels strakker kunnen worden aangehaald.

¹s-Gravenhage.

J. E. ANDRIESEN.

Zoals hieronder nog zal blijken, zijn de Oosteuropese landen doende hun achterstand op industrieel gebied snel in te halen door middel van een hoog investeringsniveau en het aantrekken van arbeidskrachten van het platteland. De investeringen zijn in hoofdzaak de industrie ten goede gekomen met verwaarlozing van bijv. de landbouw en de woningbouw. Voor zover uit de cijfers valt op te maken, zijn de investeringen niet overmatig hoog in verhouding tot de bereikte produktietoename. De financiering berust vrijwel geheel op gedwongen besparingen, die grotendeels worden verkregen in de vorm van winsten en hoge indirecte belastingen op verbruiksgoederen. Daarbij komt het particuliere verbruik in het gedrang. De oriëntatie op een snelle industrialisatie uit zich ook in de buitenlandse handel, waar de primaire produkten worden vervangen door industrieprodukten, in het bijzonder investeringsgoederen.

De groei van de industrie.

De ontwikkeling van de Oosteuropese industrie wordt in de betrokken jaarplannen aangegeven door *bruto*-produktie-indices. Deze vertonen echter door hun berekeningswijze een sterkere stijging dan de *netto*-produktie-indices welke in de andere landen gebruikelijk zijn ¹⁾. Met de laatste is beter vergelijkbaar de ontwikkeling van het nationale produkt, voortgebracht in de nijverheid. Hoe groot het verschil kan zijn en hoezeer de groei van de *netto*-produktie in Oost-Europa die in andere landen overtreft, blijkt uit tabel 2.

Van de genoemde Oosteuropese landen vertoont Oost-Duitsland een iets minder krachtige groei, in sterk contrast met West-Duitsland, dat voor de Oosteuropese landen nauwelijks onderdoet. Voor de Oostduitse ontwikkeling zijn o.a. aansprakelijk een omvangrijke ontmanteling, herstelbetalingen en de belemmering van de grondstoffenvoorziening en investeringen in bedrijven, die niet aan herstellereveranties werkten. Door het grondstoffentekort bestond echter nog in 1955 overcapaciteit in diverse bedrijfstakken.

In Tsjechoslowakije en Polen is de stijging van de industriële produktie voornamelijk het gevolg geweest van een verhoging van de arbeidsproduktiviteit; in Hongarije en Roemenië is meer het aantal arbeiders uitgebreid. In de meeste landen heeft men bij een snelle industrialisatie kunnen opmerken, dat de arbeidsproduktiviteit nog sneller steeg dan de werkgelegenheid; Polen en Tsjechoslowakije

¹⁾ De bruto-produktie bevat vele dubbelstellingen doordat van alle produktiestadia de gehele waarde van de produktie (dus niet alleen de toegevoegde waarde) wordt geteld. Dit behoort nog niet tot hogere indices te leiden; in de Oosteuropese landen treedt door de industrialisatie echter een verschuiving op naar de produkten welke vele stadia doorlopen.

TABEL 2.

Procentuele stijging industriële produktie, werkgelegenheid en arbeidsproduktiviteit in enkele landen

(jaargemiddelde 1950—1955)

Land	Bruto-produktie	Netto-produktie	Werkgelegenheid	Arbeidsproduktiviteit
Oost-Duitsland	14	8	5	3
Tsjechoslowakije a)	15	15	3	12
Hongarije b)	16	12	10	2
Polen	17	14	5	9
Roemenië	17	14	10	4
Verenigde Staten	—	4	2	2
Verenigd Koninkrijk	—	4	2	2
Zweden	—	3	0,5	2,5
West-Duitsland	—	13	6	7
Nederland	—	7	2	5

a) 1950-1953 b) 1950-1954

vormen hierop geen uitzondering evenmin als trouwens Nederland. Het is niet onmogelijk dat bij betere organisatie in Hongarije en Roemenië met aanmerkelijk minder arbeiders vrijwel dezelfde produktie had kunnen worden bereikt. Het is vrij zeker dat de Hongaarse industrie reeds in 1950 overbezet was met arbeidskrachten.

De toeneming van de industriële produktie moest uiteraard gepaard gaan met een uitbreiding van de produktiecapaciteit van de fabrieksinstallaties, tenzij deze na de oorlog nog onderbezet waren, dan wel door meerploegensstelsel intensiever konden worden gebruikt. Inderdaad ziet men in alle Oosteuropese landen een zeer hoog investeringsniveau.

Een indruk van het rendement van deze investeringen verkrijgt men door de industriële investeringen in de periode 1949-1954 te vergelijken met de stijging van de netto-produktiewaarde van de industrie; het quotiënt van de uitbreiding van de kapitaalvoorraad en de produktiestijging is de zgn. marginale „capital-output ratio”, welke de laatste jaren grote belangstelling geniet. Men kan aannemen, dat hij over langere perioden meestal 1 à 2 is ²⁾. In de Oosteuropese landen en in Nederland vindt men, zoals tabel 3 doet zien, hoogstens een waarde 2, meestal een lagere. Men kan dus niet stellen dat de investeringen in Oost-Europa overmatig hoog zijn in verhouding tot de toeneming van de industriële produktie. De Oosteuropese industrialisatie verschilt in economisch opzicht dus voornamelijk daarin met de Nederlandse, dat zij zich meer dan dubbel zo snel heeft voltrokken. De vraag is dan nog welk effect deze snelle toevoer van arbeid en kapitaal aan de industrie heeft gehad op de overige sectoren, in het bijzonder de landbouw, en op de volkshuishouding in het algemeen.

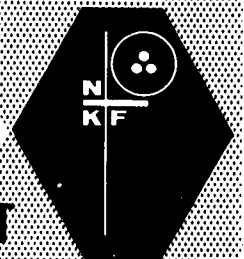
²⁾ Zie o.a.: S. A. Abbas: „Capital requirements for the development of South and South-East Asia”, Groningen-Djakarta, 1955.

(Advertentie)

STAPEL

Met papier en met plastic geïsoleerde kabels voor hoogspanning, laagspanning en telecommunicatie Kabelgarnituren, koperdraad en koperdraadkabel. Staaldraad en staalband.

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK · DELFT

TABEL 3.

Marginale „capital-output ratio” in de industrie

Land	Periode a)	Eenheid	Toename ind. produktie	Netto investeringen in industrie	kol. 3 : kol. 2
		(1)	(2)	(3)	(4)
Oost-Duitsland	1951-'55	mrd. DM, in prijzen van 1936	2,5	3,0	1,2
Tsjechoslowakije	1950-'53	mrd. Kčs. in prijzen van 1948	80,0	48,0 à 82,0	0,6 à 1,0
Hongarije	1950-'54	mrd. forints in prijzen van 1949	12,0	22,4	1,9
Polen	1950-'55	mrd. zlotys, in prijzen van 1950	34,4	61,4	1,8
Nederland	1950-'55	mrd. gld., in prijzen van 1948	2,2	3,7	1,7

a) De investeringen lopen 1 jaar voor.

De druk der investeringen.

In de Oosteuropese landen wordt een groter percentage van het nationaal produkt geïnvesteerd dan in het westen, zelfs een groter dan in Nederland of West-Duitsland.

TABEL 4.

Bruto-investeringen in enkele landen als percentage van bruto-nationaal produkt (1950—1954)

Land	pCt.	Land	pCt.
Oost-Duitsland	9	Roemenië	21
Tsjechoslowakije	25	Verenigde Staten	16
Hongarije	27	Verenigd Koninkrijk	13
Polen	28	West-Duitsland	20
Bulgarije	25	Nederland	20

Deze percentages zijn om verschillende redenen niet zonder meer vergelijkbaar. De prijzen der investeringsgoederen zijn zowel in Oost-Europa als in de Verenigde Staten relatief laag, wat de percentages belangrijk drukt. Anderzijds is de definitie van het nationale produkt in Oost-Europa iets beperkter (ca. 10 pCt.), waardoor de percentages voor deze landen weer iets hoger uitvallen. Afgezien van deze statistische onvergelykbaarheid is er nog het verschil in welstand. Het besparen van 20 pCt. van een laag inkomen als dat van Bulgarije vergt meer inspanning dan een overeenkomstig percentage van een hoog inkomen als dat van de Verenigde Staten. Daar komt nog bij dat de geldeconomie, in het bijzonder in Bulgarije en Roemenië, minder ver is ontwikkeld; de boerenbevolking verbruikt zelf een groot deel van haar produktie, wat het onttrekken van besparingen bemoeilijkt.

De Oosteuropese besparingen zijn vrijwel geheel „gedwongen”, d.w.z. zij ontstaan niet door een vrijwillige verdeling van particuliere inkomens over verbruik en besparing. Het overgrote deel van de investeringen (ruim 90 pCt.) geschiedt door de staat, de rest door de vrije sectoren (zelfstandige boeren en dienstenverlenend ambacht). De staatsinvesteringen worden, evenals de overige staatsuitgaven, gefinancierd uit omzetbelasting op consumptiegoederen en winsten van staatsbedrijven. Over deze winsten mogen de bedrijven doorgaans niet zelf beschikken, zodat het verschil met de omzetbelasting niet groot is.

De prijzen van consumptiegoederen worden in principe op een zodanig peil gefixeerd, dat de totale prijs som gelijk is aan de totale consumptieve koopkracht. Deze laatste is vrijwel gelijk aan het totaal van de particuliere inkomens. Deze globale gelijkheid van de consumptieve koopkrachtbalans garandeert geen evenwicht tussen vraag en aanbod

voor elk produkt. Wellicht daarom wordt de totale consumptieve koopkracht toch wat hoger vastgesteld dan de totale prijs som, zodat er in het algemeen alleen tekorten zijn en vrijwel geen overschotten. Eventuele partiële overschotten worden geruimd door prijsverlaging in de betreffende sectoren. Wil de Overheid produktiviteitsstijging doorgeven aan de consumenten, dan geschiedt dit meest door prijsverlaging. In de afgelopen jaren heeft het vrij veel moeite gekost, de produktie in juiste banen te leiden.

Het verschil tussen kostprijzen en prijzen van consumptiegoederen wordt overbrugd door omzetbelasting en winst. De eerste bedraagt ongeveer de helft van de verkoopprijs. Op deze wijze wordt het particuliere verbruik beperkt; de vrijkomende middelen worden besteed voor investeringen en andere overheidsuitgaven (tabel 5). Onder de laatste spelen behalve de militaire bestedingen ook de buitenlandse kapitaalbeweging (aflossing van leningen, herstelbetalingen) en subsidies op in- en uitvoer een belangrijke rol.

TABEL 5.

Procentuele verdeling van het bruto-nationaal inkomen (factorkosten) in enkele landen

Land	Investeringen in vaste activa en voorraden en overschot betalingsbalans	Overheidsconsumptie	Particuliere consumptie
<i>Oost-Duitsland:</i>			
1953	32	39	29
1954	29	41	30
<i>Tsjechoslowakije:</i>			
1953	36	31	33
<i>Hongarije:</i>			
1953	34	30	36
1954	28	26	46
<i>Roemenië:</i>			
1953	43	27	30
<i>Verenigde Staten:</i>			
1953	19	22	59
1954	18	21	61
<i>Verenigd Koninkrijk:</i>			
1953	20	21	59
1954	20	20	60
<i>West-Duitsland:</i>			
1953	31	20	49
1954	33	19	48
<i>Nederland:</i>			
1953	32	17	51
1954	30	18	52
<i>Sowjet-Unie:</i>			
1952/53	26	27	47

Het is duidelijk, dat op deze wijze het particuliere verbruik lager is dan het bij minder hoge overheidsaanspraken had kunnen zijn; een indruk van de mogelijkheden tot verschuiving geeft de vergelijking tussen de verdeling in 1953 en 1954 in Hongarije. Dank zij de industrialisatie stijgt de voorziening met industrieproducten, ook van de bevolking zelf, voortdurend, ook al wordt het overgrote deel van de industriële investeringen aan produktiemiddelenindustrieën gewijd.

De weerslag van de industrialisatie op de landbouw en de buitenlandse handel.

De stroom van werkkrachten naar de industrie moet grotendeels aan de landbouw worden onttrokken, daar de toename van de industriële beroepsbevolking veruitgaat boven die van de bevolking als geheel, welke laatste hoogstens 1 pCt. per jaar bedraagt.

In Oost-Duitsland en Tsjechoslowakije, welke landen reeds in 1950 sterk geïndustrialiseerd waren, ging de onttrekking aan de landbouw vrij moeilijk; de groei van de industriële werkgelegenheid is er dan ook het kleinst. De zeer snelle aanwas in Hongarije en Roemenië, nl. meer dan 60 pCt. in vijf jaren tijds, brengt deze landen snel op het niveau van de andere. Hierboven werd reeds gewezen op de

TABEL 6.

Industriële beroepsbevolking in enkele landen

Land	Jaarlijkse toename van industriële werkgelegenheid 1950-1955 (in pCt.)	Aandeel industrie en transport in bevolking van 15-64 jaar, 1950 (in pCt.)
Oost-Duitsland	5	35
Tsjechoslowakije	3	32
Hongarije	8	20
Polen	5	18
Bulgarije	5	13
Roemenië	10	11
Verenigde Staten	2	43
Verenigd Koninkrijk	2	37
Zweden	0,5	33
West-Duitsland	6	33
Nederland	2	28

relatief langzame stijging van de arbeidsproductiviteit in deze twee landen, wellicht een gevolg van een overmatig snelle groei van het aantal industrie-arbeiders. In de laatste jaren is deze groei dan ook verminderd.

Zoals bekend, is de toename van de Westduitse industriële werkgelegenheid mede mogelijk gemaakt door de absorptie van de vluchtelingen uit Oost-Duitsland; bovendien waren er in 1950 meer dan een miljoen werklozen.

Het behoeft geen betoog, dat de trek van de agrarische bevolking naar de steden enorme huisvestingsproblemen schept. In geen der landen heeft de woningbouw echter de intensiteit van de Nederlandse bereikt.

TABEL 7.

Woningbouw a) per hoofd der bevolking
(Nederland = 100)

Land	Tijdvak	Verhoudingsgetal	Land	Tijdvak	Verhoudingsgetal
Oost-Duitsland	1951-1954	34	Roemenië	1951-1955	48
Tsjechoslowakije	1948-1955	50	Verenigd Koninkrijk	1948-1955	96
Hongarije	1950-1954	38	Zweden	1949-1955	119
Polen	1950-1955	49	West-Duitsland	1951-1955	157

a) Als maatstaf is genomen het aantal woningen omdat dit de enige beschikbare gemeenschappelijke maatstaf is. Deze maatstaf doet bijv. de positie van West-Duitsland t.o.v. Nederland veel gunstiger schijnen dan zij in werkelijkheid is, omdat de in West-Duitsland gebouwde woningen veel kleiner zijn dan in ons land.

De overgang van landbouw naar industrie werd in de Oosteuropese landen vergemakkelijkt door de „verborgen werkloosheid” op het platteland. Na de verdeling van het grootgrondbezit wordt de landbouw, naar tabel 8 doet zien, thans grotendeels beoefend door zelfstandige boeren. Men streeft naar de vorming van collectieve boerderijen om nog meer arbeidskrachten vrij te maken voor de industrie. Deze beweging wordt echter geremd door een tekort aan geschikte leiders en aan tractoren, en door de tegenstand der boeren, van wie velen slechts kort geleden, bij de verdeling van het grootgrondbezit, hun grond in eigendom hadden verkregen. In Tsjechoslowakije is de onttrekking van arbeidskrachten aan de landbouw reeds te ver gegaan. In Polen is in de laatste tijd een aantal collectieve boerderijen weer gesplitst.

TABEL 8.

Collectief grondbezit in procenten van de landbouwgrond per ultimo 1955

Land	pCt.	Land	pCt.
Oost-Duitsland	33	Polen	24
Tsjechoslowakije	43	Bulgarije	65
Hongarije	34	Roemenië	27

In de nationale planvorming heeft de landbouw tot dusver slechts een ondergeschikte plaats ingenomen. De bovengenoemde collectivisering en het systeem van gedwongen leveringen tegen lage prijzen hebben de produktie al evenmin bevorderd als de karige levering van kunstmest en andere hulpstoffen en de geringe aandacht, die geschonken is aan de verbetering van rassen en produktiemethoden. De produktiviteit van de bodem in Tsjechoslowakije en Polen is in de periode 1949-1952 ten opzichte van 1934-1938 met resp. ruim 10 en 5 pCt. gedaald, in Oost-Duitsland en Roemenië ongeveer gelijk gebleven en in Bulgarije met enkele procenten gestegen. In Nederland deed zich daarentegen gedurende hetzelfde tijdvak een stijging met 22 pCt. voor. Doordat de agrarische bevolking in aantal snel afneemt stijgt de arbeidsproductiviteit in de landbouw, berekend over de gehele plattelandsbevolking, echter toch nog wel. Bovendien oefent de vraag van de groeiende stadsbevolking, welker inkomen voortdurend toeneemt, ondanks de strikte prijsbeheersing, haar invloed uit op de landbouwprijzen. Uiteraard hebben indirecte belastingen en subsidies op voedingsmiddelen en andere produkten mede invloed op de in tabel 9 gegeven cijfers.

TABEL 9.

Verhouding consumentenprijzen voor voeding en voor andere goederen en diensten

Land	Basis	Tijdstip	Prijsverhouding
Tsjechoslowakije	dec. 1934 = 100	okt. 1953	202
Hongarije	sept. 1939 = 100	sept. 1953	181
Polen	mrt. 1938 = 100	dec. 1954	123
Nederland	1925-1934 = 100	1954	130

De vergrote vraag van de stadsbewoners en waarschijnlijk ook de verdeling van het grootgrondbezit heeft tot een intensiever grondgebruik — minder granen, meer suikerbieten, olieozaden e.d. — geleid (tabel 10).

TABEL 10.

Arealen, 1952

Land	Granen	Industriële gewassen
(1938 = 100)		
Oost-Duitsland	90	149
Tsjechoslowakije	90	130
Hongarije	93	385
Polen	95	154
Bulgarije	93	149
Nederland	89	178

De vermindering van de Oosteuropese graanproduktie van 42,8 mln. ton in 1934-1938 tot 37,5 mln. ton in 1951-1953 heeft op haar beurt haar weerslag gehad op de buitenlandse handel: de netto-uitvoer van 3,0 mln. ton heeft plaatsgemaakt voor een invoer van 2,2 mln. ton.

De buitenlandse handel heeft zelfs, naar uit tabel 11 blijkt, een geheel ander aanzien gekregen.

TABEL 11.

Procentueel aandeel van investeringsgoederen in de buitenlandse handel

Land	Invoer		Uitvoer	
	1937	1953	1937	1953
Tsjechoslowakije	9	10-13	6	40
Hongarije	8	18-21	9	40
Polen	14	40	1	12
Bulgarije	31	45	0	—
Roemenië	23	43-49	0	8-13
Verenigde Staten	1	3	23	34
Verenigd Koninkrijk	3	5	18	32
Zweden	9	17	16	21
West-Duitsland	1	3	23	35
Nederland	12	14	9	16

De associatie met de overzeese landen en gebieden wordt in hoofdzaak geregeld in het vierde deel van het verdrag betreffende de Euromarkt en nader uitgewerkt in een bijlage, welke een associatie-overeenkomst bevat, gesloten voor een „proefperiode” van vijf jaren. Schrijver behandelt deze associatie, welke de instelling van een vrijhandelsgebied met de betreffende gebieden en een gemeenschappelijke onderneming ter ontwikkeling van de gebieden inhoudt. Aan het verdrag is een protocol toegevoegd, waarin bepalingen zijn opgenomen over een voor Frankrijk in te stellen „régime spécial” en een overeenkomst over beloning voor overuren. Na o.a. de bepalingen aangaande Benelux en B.L.E.U. te hebben besproken, geeft schrijver nog een opsomming van de protocollen, waaraan in het voorgaande nog geen speciale aandacht werd gewijd, o.a. over de handel met Oost-Duitsland.

De Euromarkt

Overeenkomsten

en

protocollen

Opmerking vooraf ¹⁾.

Alvorens het beschrijven van het verdrag betreffende de Europese Economische Gemeenschap kan worden afgesloten, moet nog een aantal overgebleven punten van belang worden behandeld. Het betreft allereerst de associatie met de overzeese landen en een aantal bepalingen die speciaal op Frankrijk slaan.

De associatie met overzeese landen en gebieden.

Deze wordt in hoofdzaak geregeld in het vierde deel van het verdrag. Zij is nader uitgewerkt in een bijlage, welke een associatie-overeenkomst bevat, die is gesloten voor een „proefperiode” van vijf jaren. Aan het eind van die periode moet tussen de zes staten overleg worden gepleegd over een nieuwe overeenkomst; deze moet de Raad van Ministers met unanimitieit goedkeuren.

Robert Marjolin — chef van de Franse delegatie tijdens de onderhandelingen te Brussel — vatte de aard van de

¹⁾ Zie voor de voorafgaande vier artikelen in „E.-S.B.” van 15, 22 en 29 mei en 5 juni jl.

(vervolg van blz. 469.)

Dat ook de geografische verdeling sterk gewijzigd is hangt wel voornamelijk met politieke factoren samen. Opvallend is de zeer sterke binding aan één land, nl. de Sowjet-Unie, wat de handelspolitieke positie van de Oost-europese landen belangrijk verzwakt.

TABEL 12.

Geografische verdeling van de buitenlandse handel van Oost-Europa a)
(in pCt.)

Land	1937	1950	1955
Oost-Europa	19	31	27
West-Europa	58	23	17
Sowjet-Unie	0	33	35
China	0	1	7
Rest van de wereld	23	12	14
Totaal	100	100	100

a) Invoer en uitvoer.

Naar uitbreiding van de handel tussen de Oosteuropese landen onderling en met de onderontwikkelde landen wordt gestreefd. Door de industrialisatie heeft Oost-Europa

associatie als volgt samen: a. een vrijhandelsgebied met de betreffende gebieden (zij kunnen immers autonoom hun buitenrechten vaststellen); b. een gemeenschappelijke onderneming ter ontwikkeling van de gebieden.

Men onderscheidt drie groepen landen en gebieden:

- zelfstandige overzeese landen ²⁾;
- Algerije en de Franse „départements d'outre-mer” ³⁾;
- de niet-autonome overzeese gebieden ⁴⁾.

Wat de zelfstandige overzeese landen aangaat, hiermee zullen na het in werking treden van het verdrag onderhandelingen over associatie worden gevoerd, indien deze landen zulks wensen.

²⁾ Tot deze categorie behoren: Tunesië, Marokko, Libye, Suriname en de Nederlandse Antillen.

³⁾ Départements d'outre-mer zijn: Réunion, Martinique, Guadeloupe en Frans Guyana.

⁴⁾ Hieronder vallen: Frans West-Afrika. Frans Equatoriaal Afrika, Saint Pierre en Miquelon, de Komoren-archipel, Madagaskar, Frans Somaliland, Nieuw-Kaledonië, de Franse eilanden in Oceanië, de Zuidpool en Zuidelijke gebieden, de Republiek Togo, Frans Kameroen, Belgisch Congo en Ruanda-Urundi, Italiaans Somaliland en Nederlands Nieuw-Guinea.

behoefte gekregen aan grondstoffen en is het in staat industrieproducten aan te bieden.

Wassenaar.
J. G. KLEVE, ec. drs.

Rotterdam.
A. PUTTER, ec. drs.

Bronnen: Voor de meeste tabellen is gebruik gemaakt van de *Economic Surveys of Europe* en de *Economic Bulletins for Europe* van de E.C.E. te Genève. Bovendien zijn de volgende bronnen geraadpleegd.

tabel 1, 2, 3 en 4:

Trends in Economic Growth, a Study prepared for the "Joint Committee On The Economic Report by the Legislative Reference Service of the Library of Congress", Washington 1955; Germanicus: „Eastern Germany's Economic Development”, in „Economia Internazionale”, vol. IX, nr. 2, maart 1956, blz. 279; Marczeswki: „Etude statistique et théorique de la croissance économique des pays d'Europe orientale 1945-1955”, in: „Revue Economique”, nr. 2, maart 1956, blz. 169.

tabel 7:

„Quarterly Bulletin of Housing and Building Statistics for Europe”, E.C.E., Genève.

tabel 8 en 10:

„European Agriculture, A Statement of Problems”, E.C.E., F.A.O., Genève 1954.

tabel 9:

„Rapports sur les prix”, Praag, 1934; „Annuaire Statistique Hongrois”, Budapest, 1938; „Concise Statistical Yearbook of Poland”, Warschau, 1938; „Statistique des prix”, Warschau, 1936; „Rocznik Statystyczny”, Warschau, 1955.

tabel 11:

„International Trade Statistics 1938”, Genève.

In het zesde deel van het verdrag is in art. 227 de associatie met Algerije en de Franse départements d'outre-mer geregeld. Voor deze landen gelden de volgende onderdelen van het verdrag: de douane-unie, de landbouw (behalve de landbouwfondsen), de vrijmaking van het dienstenverkeer, de concurrentieregels, de regels betreffende betalingsbalansmoeilijkheden (art. 108 en 109), de institutionele bepalingen en art. 226 over ernstige moeilijkheden in bepaalde economische sectoren tijdens de overgangperiode⁵⁾. Het Fonds voor de ontwikkeling van de overzeese gebieden zal in deze landen eveneens projecten kunnen financieren. Voorts is bepaald, dat voor deze landen de regels voor vestigingsvrijheid, zoals die t.a.v. de niet-autonome gebieden zullen worden bepaald, eveneens van kracht zullen worden.

Over de associatie met de niet-autonome overzeese gebieden bevat het vierde deel van het verdrag om te beginnen een aantal beginselverklaringen, die in het kort hierop neerkomen:

a. enerzijds zullen de zes landen op het ruilverkeer met de gebieden hetzelfde regime gaan toepassen als zij onderling toepassen;

b. anderzijds zullen de gebieden tegenover de vijf andere leden-staten hetzelfde regime gaan toepassen als tegenover hun moederland;

c. de zes landen zullen gezamenlijk aan de investeringen ter ontwikkeling van de gebieden bijdragen;

d. leveranties en aanbestedingen verbonden aan deze investeringen staan onder gelijke voorwaarden open voor alle ondernemers van de Gemeenschap;

e. de vrijheid van vestiging in de overzeese landen en gebieden zal volgens de regels van het betreffende hoofdstuk uit het verdrag worden geregeld, tenzij er in het kader van associatie-overeenkomsten anders wordt overeengekomen.

Het vierde deel van het verdrag is concreet op het punt van de onderlinge afbraak van tarieven. Enerzijds zullen de zes landen volgens de procedure van het verdrag hun tarieven voor importen uit de overzeese gebieden opheffen (zoals vanzelf spreekt ook hun onderlinge tarieven). Anderzijds zullen de overzeese gebieden geleidelijk het verschil tussen hun invoerrechten op importen uit het moederland en die op importen uit de andere vijf landen elimineren, eveneens volgens de procedure van het verdrag. Gezien het feit dat de overzeese gebieden hun eigen buitenrechten blijven behouden, is er eveneens een bepaling opgenomen, die in geval van „doorstroming” het nemen van maatregelen mogelijk maakt.

Ten slotte wordt bepaald, dat wederzijdse vrijheid van migratie zal worden geregeld in aparte conventies, die met algemene stemmen door de deelnemende landen moeten worden goedgekeurd.

In een bijlage van het verdrag zijn de hiervoor genoemde beginselverklaringen in concrete vorm gegoten voor een

eerste periode van vijf jaren⁶⁾. In de bijlage werden de hieronder volgende bepalingen opgenomen.

Het elimineren van de onderlinge-kwantitatieve restricties zal geschieden volgens het algemene systeem van het verdrag. Hier is de bepaling aan toegevoegd, dat de Europese Commissie contingenten vaststelt in gevallen waarin geen contingenten bestaan. Voorts zullen contingenten, die geringer zijn dan 7 pCt. van de totale invoer van het gebied, tot 7 pCt. worden vergroot één jaar na het ingaan van het verdrag, om daarna jaarlijks te worden verruimd volgens de algemene procedure. Na afloop van de periode van 5 jaren en vóór het tot stand komen van een nieuwe overeenkomst, zullen de contingenten worden gehandhaafd op het niveau dat werd bereikt.

De procedure voor het tot stand brengen van wederzijdse vestigingsvrijheid zal nader worden bepaald. Binnen een jaar na het ingaan van het verdrag zal de Europese Commissie voorstellen doen, die de Raad van Ministers met gekwalificeerde meerderheid kan goedkeuren.

Voor de import van ongebrande koffie uit derde landen verkregen Italië en de Benelux-landen tariefcontingenten⁷⁾. De drie landen zullen na de eerste aanpassing aan het buitentarief — d.w.z. gedurende de tweede etappe — hun 0-tarief mogen behouden en wel voor een import die gelijk is aan 85 pCt. van de ingevoerde tonnage in het laatste jaar waarover statistische gegevens bekend zijn. Gedurende de

⁶⁾ De overeenkomst die in de bijlage is vermeld loopt dus na 5 jaren af, maar het vierde deel van het verdrag blijft in principe van kracht. Dit betekent o.a. dat de onderlinge afbraak van tarieven voort blijft gaan, ook al komt er geen nieuwe overeenkomst tot stand.

⁷⁾ Duitsland verkreeg een contingent voor bananen.

(Advertentie)

Wetsontwerp herkapitalisatie 1957

Dit actuele onderwerp voor vennootschapsbesturen behandelen wij in een
BROCHURE,
welke zojuist is verschenen. Het boekje
is op aanvraag bij al onze kantoren
verkrijgbaar.

DE TWENTSCHE BANK

Uw financiële raadsman

⁵⁾ Art. 226 zal onder het hoofd „Moeilijkheden in bepaalde sectoren” worden beschreven. Uit de gegeven opsomming moge blijken dat de volgende hoofdstukken van het verdrag niet van toepassing zijn voor Algerije en de départements d'outre-mer: het elimineren van de kwantitatieve belemmeringen, de migratievrijheid, de vestigingsvrijheid, de vrijheid van kapitaalverkeer, het transport, fiscale bepalingen, de harmonisatie van wetgevingen, de conjunctuurpolitiek, de betalingsbalansen (behalve art. 108 en 109), de gemeenschappelijke handelspolitiek, de sociale bepalingen en het Europese Sociale Fonds, de Europese Investeringsbank en ten slotte het grootste deel van de bepalingen uit het zesde deel van het verdrag (behalve art. 226 en 227).

derde etappe wordt dit contingent verlaagd tot 50 pCt. Loopt de associatie-overeenkomst af voordat er een nieuwe tot stand komt, dan verkrijgen de leden-staten automatisch tariefcontingenten voor bananen, cacao en ongebrande koffie, in afwachting van het tot stand komen van een nieuwe overeenkomst. Deze contingenten zullen gelijk zijn aan de hoeveelheden die werden geïmporteerd uit derde landen gedurende het laatste jaar waarover statistische gegevens bekend zijn.

Ten slotte regelt de bijlage het fonds voor de ontwikkeling van de niet-autonome gebieden, Algerije en de départements d'outre-mer. Uit dit fonds zullen twee soorten projecten kunnen worden gefinancierd:

- a. sociale instellingen (bijv. scholen en hospitalen);
- b. economische investeringen van algemeen belang (bijv. wegen).

De Europese Commissie zal de taak krijgen jaarlijks te beoordelen welke projecten zullen worden gefinancierd, zulks aan de hand van voorstellen gedaan door ieder van de betreffende regeringen, in samenwerking met de bestuursautoriteiten van de gebieden. De Commissie heeft bovendien de taak toezicht te houden, opdat de gelden verantwoord worden besteed⁸⁾.

Onderstaande tabel toont, welke bijdragen de leden-staten gedurende de vijf jaren in totaal moeten storten en welke bedragen het fonds aan de ontwikkeling van de sociaal-economische infrastructuur van hun overzeese gebieden ten koste gaat leggen:

Land	Bijdrage (mln. dollars)	Ontvangsten (mln. dollars)
Duitsland	\$ 200	nihil
Frankrijk	\$ 200	\$ 511,25
Italië	\$ 40	\$ 5
België	\$ 70	\$ 30
Nederland	\$ 70	\$ 35
Luxemburg	\$ 1,25	nihil

Speciale invoerregimes.

In aansluiting op het bovenstaande kan nog worden vermeld, dat in een aan het verdrag toegevoegd protocol is bepaald, dat een aantal speciale invoerregimes tussen leden-staten en landen overzee blijft bestaan. Het betreft de volgende regimes:

- a. dat van Benelux voor goederen uit Suriname en de Antillen;
- b. dat van Frankrijk voor goederen uit Vietnam, Cambodja, Laos en de Franse gebieden in de Nieuwe Hebriden;
- c. het Italiaanse voor goederen uit Libye en Somaliland.

Bij doorvoer naar een van de andere zes staten zal voor deze goederen straks echter niet de onderlinge opheffing van tarieven en kwantitatieve restricties gelden.

Bepalingen voor Frankrijk.

Aan het verdrag is een protocol toegevoegd, waarin men bepalingen aantreft over een voor Frankrijk in te stellen „régime spécial” en een overeenkomst over beloning voor overuren.

Frankrijk handhaaft voorlopig een régime spécial,

⁸⁾ Stemt de Raad van Ministers met gewone stemmen over beslissingen van het fonds, dan is de weging als volgt: Duitsland en Frankrijk ieder 33, België, Nederland en Italië ieder 11 en Luxemburg 1 stem. De gekwalificeerde meerderheid is bij deze procedure 67 stemmen van het totaal.

d.w.z. het heeft de toestemming voor een stelsel van invoerheffingen en uitvoersubsidies. De Europese Commissie en de Raad van Ministers hebben de taak dit stelsel jaarlijks te onderzoeken. Frankrijk laat daarbij weten welke maatregelen het denkt te nemen ter vereenvoudiging van het stelsel en ter vermindering van de heffingen en subsidies. Bovendien moet het land melding maken van alle nieuwe heffingen en subsidies die het denkt in te stellen als gevolg van nieuwe liberalisaties. Ook wijzigingen binnen de limiet van de op 1 januari 1957 bestaande maxima moeten worden gemeld.

Een gebrek aan uniformiteit in het stelsel kan bepaalde industrieën in een van de andere vijf landen speciaal benadelen. In dergelijke gevallen kan de Raad van Ministers op voorstel van de Commissie, de Franse Regering verzoeken het stelsel te uniformiseren, zowel binnen de categorie der grondstoffen als binnen die van halfabrikaten of eindprodukten. Gaat de Franse Regering niet op dergelijke verzoeken in, dan kan de Raad met gekwalificeerde meerderheid besluiten tot het toestaan van door hem vastgestelde afweermaatregelen aan de andere landen.

Op voorstel van de Europese Commissie kan de Raad van Ministers met gekwalificeerde meerderheid besluiten, dat Frankrijk het régime spécial moet opheffen. Daarvoor moeten twee voorwaarden zijn vervuld: a. de lopende-postenbalans van de frank-zone moet gedurende een jaar in evenwicht zijn geweest; b. in verhouding tot het handelsverkeer moeten de vreemde valutareserves voldoende zijn. Worden de Europese Commissie en de Franse Regering het niet eens, dan is arbitrage voorzien. Wordt er tot afschaffing van het régime spécial besloten, dan gaan de regels van het verdrag t.a.v. het opheffen van de belemmeringen gelden. Er is dan voor Frankrijk geen mogelijkheid meer om later weer het stelsel van heffingen en subsidies in te voeren.

Wat de beloning voor overuren betreft, kan het volgende worden vermeld. Men neemt aan, dat aan het eind van de eerste etappe in de vijf andere landen de wijze van berekening van de beloning voor overuren dezelfde zal zijn als in 1956 in Frankrijk. Dit komt erop neer, dat er een toeslag wordt betaald over de uren, voor zover deze de officiële Franse werkweek van 40 uren te boven gaan. Bovendien moet het gemiddelde opslagpercentage in de industrie overeenkomen met het Franse.

Is aan het eind van de eerste etappe in de andere landen de hierboven beschreven toestand niet bereikt, dan kan de Europese Commissie Frankrijk machtigen, om voor benadeelde industrietakken vrijwaringsmaatregelen te treffen. De Commissie bepaalt de voorwaarden en de wijze van toepassing van de maatregelen.

Vrijwaringsmaatregelen kunnen niet worden genomen in een industrietak, indien gedurende de eerste etappe in andere staten de gemiddelde stijging van het loonpeil — in verhouding tot het gemiddelde van 1956 — sterker is geweest dan in Frankrijk. Op voorstel van de Commissie stelt de Raad met gekwalificeerde meerderheid vast, met hoeveel het Franse stijgingspercentage moet zijn overtroffen, wil deze bepaling van kracht worden.

Moeilijkheden in bepaalde sectoren.

Reeds werd gewag gemaakt van art. 226 uit het zesde deel van het verdrag. Het voorziet in de mogelijkheid om vrijwaringsmaatregelen te nemen ter bescherming van sectoren of streken, die tijdens de overgangperiode in ernstige en mogelijk aanhoudende moeilijkheden komen. Op verzoek van de betrokken staat kan de Europese

Commissie met spoed vrijwaringsmaatregelen vaststellen, inclusief de voorwaarden en wijze van toepassing. Daarbij verdienen maatregelen die een minimale verstoring op de Gemeenschappelijke Markt teweeg brengen de voorkeur, terwijl die maatregelen, welke afwijken van de regels van het verdrag, alleen mogen worden genomen, voor zover en voor zolang als vereist voor de aanpassing aan de economie van de Gemeenschappelijke Markt.

Benelux en B.L.E.U.

Art. 233 uit het zesde deel bepaalt dat het verdrag geen beletsel vormt voor het bestaan en de voltooiing van bovengenoemde unies „... voor zover de doelstellingen van die regionale unies niet bereikt zijn door toepassing van dit verdrag”.

Deze bepaling betekent bijv. dat, zolang het verkeer binnen Benelux vrijer is dan tussen de zes landen, het Benelux-verdrag op dat gebied blijft gelden. Ook kan men uit dit artikel opmaken, dat het landbouwbeleid vermoedelijk reeds in een vroeg stadium van de overgangperiode een Europese zaak wordt, omdat ook het Benelux-unieverdrag op dit gebied niet veel schijnt te zullen brengen.

In die gevallen waar de doelstellingen van Benelux in strijd zijn met het Euromarkt-verdrag, moet men aannemen dat de Euromarkt prevaleert.

Andere belangrijke bepalingen uit deel VI.

Behalve de reeds beschreven art. 226, 227 en 233 uit het zesde deel van het verdrag, verdienen de volgende bepalingen nog speciale vermelding.

In art. 221 wordt bepaald, dat drie jaren na het in werking treden van het verdrag iedere staat nationale behandeling moet verlenen aan onderdanen uit de vijf andere landen, die willen deelnemen in het kapitaal van ondernemingen in die staat ⁹⁾.

In art. 237 wordt mogelijke deelneming van andere Europese staten aan de Gemeenschap voorzien. De Raad van Ministers beslist met unanimiteit over een dergelijk verzoek van een staat, na advies van de Commissie te hebben gevraagd. De aansluiting wordt in een contract geregeld, dat door alle contracterende staten volgens hun grondwettelijke procedure moet worden bekrachtigd.

Nationale handelsmonopolies.

Ofschoon men in Nederland geen commerciële overheidsmonopolies kent, is de bepaling hierover vermeldenswaard. Art. 37 van het verdrag, dat deel uitmaakt van het hoofdstuk over het elimineren van kwantitatieve beperkingen, handelt over deze materie.

Het artikel stelt een algemene verplichting voor staatsmonopolies om geleidelijk naar een toestand van non-discriminatie toe te werken, zowel in de aankoop als in de verkooppolitiek. Dit dient te geschieden volgens het ritme van de afschaffing der kwantitatieve belemmeringen en te zijn voltooid aan het eind van de overgangperiode. In die gevallen, waarin slechts een of een paar van de zes landen een monopolie kennen, kan de Commissie de andere staten machtigen tot het nemen van vrijwaringsmaatregelen, zolang de genoemde non-discriminatie niet is verwezenlijkt.

⁹⁾ Strikt genomen betreft de deelneming dezelfde rechtspersonen als die waarop art. 58 slaat, waarin de rechtspersonen worden omschreven, waarvoor vestigingsvrijheid tot stand gebracht zal worden (zie het tweede artikel in deze serie; „E.-S.B.” van 22 mei 1957).

De overige protocollen.

Terwille van de volledigheid geven wij nog een opsomming van de protocollen, waaraan in deze beschrijving nog geen speciale aandacht werd gewijd:

Een protocol dat over het handelsverkeer met Oost-Duitsland bijzonderheden bevat. Om te beginnen is bepaald, dat de bestaande regelingen voor het verkeer tussen West- en Oost-Duitsland (die deze handel als „binnenlands” kwalificeert) in ere worden gehouden. Voorts zullen alle nieuwe overeenkomsten voorafgegaan worden door onderling overleg en rekening houden met het verdrag. Ten slotte is in het nemen van „passende maatregelen” voorzien in gevallen waarin een van de staten in moeilijkheden geraakt.

Een protocol waarin het beginsel wordt gesteld, dat speciaal rekening zal worden gehouden met de inspanning die Italië zich moet getroosten voor het tienjarige ontwikkelingsplan, met de uitvoering waarvan dat land een begin heeft gemaakt.

Een protocol waarin een voorlopige uitzonderingspositie voor de Luxemburgse landbouw is voorzien en gesteld is dat de Commissie, bij de maatregelen tot de vrijmaking van migratie, rekening zal houden met de „bijzondere demografische positie” van Luxemburg.

Een protocol waarin nader overleg wordt beloofd voor het ontwerpen van een regeling, voor het verkeer van produkten vallend onder het E.G.K.S.-verdrag, met Algerije en de Franse „départements d'outre-mer”.

Een protocol betreffende aardolie en enige derivaten daarvan. Hierin wordt aan de staten gedurende de eerste zes jaren van de overgangperiode de vrijheid gelaten om de op 1 januari 1957 toegepaste rechten te handhaven zulks onder bepaalde voorwaarden. Aan het eind van de zesjarige periode worden de rechten op de genoemde produkten geheel afgeschaft en gaat het gemeenschappelijk buitenrecht voor die produkten in. Voorts bepaalt het protocol, dat zekere steunmaatregelen voor de produktie van aardolie tot de categorie subsidies behoren, die verenigbaar zijn met de Gemeenschappelijke Markt.

Ten slotte kan een protocol worden genoemd, waarin is vastgesteld, dat Nederland het verdrag alleen voor het Rijk in Europa en Nederlands Nieuw-Guinea bekrachtigt (zulks gezien het Statuut van 29 december 1954). Dit protocol laat de autonome Nederlandse Antillen en Suriname vrij, tot deze eventueel een associatie-overeenkomst aangaan.

E.G.K.S., Euromarkt en Euratom.

Ter afsluiting van deze beschrijving kan nog worden vermeld, dat er aan het verdrag een overeenkomst is toegevoegd, waarin geregeld is dat:

1) de Assemblée dezelfde zal worden als de parlementaire vergaderingen van Euratom en de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, zonder dat zulks wijziging betekent van de bevoegdheden in ieder van die verdragen aan de parlementaire vergadering verleend;

2) het Hof van Justitie op analoge wijze zal fungeren voor de drie gemeenschappen;

3) het Economisch en Sociaal Comité zowel voor de Euromarkt als voor Euratom zal functioneren.

Hiermee zijn wij aan het eind gekomen van de beschrijving van het verdrag over de Europese Economische Gemeenschap. Ofschoon wij meer details hebben opgenomen dan aanvankelijk in de bedoeling lag, is het raadzaam om de oorspronkelijke verdragstekst te raadplegen, wanneer

Economisch-politiek gezien boekten zowel Oost als West in het laatste jaar tegenslagen. Het Westen werd door de Suez-crisis getroffen, de Sowjet-Unie kreeg echter, als de symptomen niet bedriegen, te kampen met problemen van veel fundamenteeler karakter. Binnenslands bleek de economische planning in toenemende mate rekening te moeten houden met de verlangens van de consument; in de periferie bleken de satellieten een grotere passiefpost dan de Sowjets zich bij hun streven naar voortgaande economische integratie van het Oostblok hadden voorgesteld. Schrijver waarschuwt het Westen, dat de verkleinde kans der Sowjets tot spoedige overvleugeling van het Westen op economisch gebied een vergrote belangstelling voor hun militaire apparaat betekent, temeer waar de houding en de geest van de bevolking, in Rusland zelf, maar vooral in de satellieten, zich in het na-deel van Moskou hebben ontwikkeld.

Europese overpeinzingen

Vergelijkt men de internationale situatie met die van ongeveer een jaar geleden, dan toont de wedloop tussen West en Oost — betreurenswaardige realiteit van de naoorlogse periode — momenteel een licht voordeel voor West. Economisch-politiek gezien boekten beide partijen tegenslagen. West-Europa werd door de Suez-crisis op pijnlijke wijze herinnerd aan de wankelende basis, waarop een belangrijk deel zijner energievoorziening berust. Het wist echter, dank zij tijdig gezamenlijk ingrijpen der betrokken landen (en dank zij een zachte winter) de schok te boven te komen en toonde voortdurend een verheugende mate van aanpassingsvermogen, vindingrijkheid en initiatief; een positieve internationale samenwerking, ook op Atlantische schaal, bleef, ondanks incidentele wrijvingen, onder alle omstandigheden bewaard. De Soviet-Unie echter kreeg, als de symptomen niet bedriegen, te kampen met problemen van veel fundamenteeler karakter. Binnenslands bleek de economische planning, hoewel bij voortdurende gebaseerd op het primaat der zware industrie, in toenemende mate rekening te moeten houden met de verlangens van de consument; in de periferie bleken de satellieten, vooral Hongarije en Polen, een grotere passiefpost dan de Sovjets zich bij hun streven naar voortgaande economische integratie van het Oostblok hadden voorgesteld. Begin van dit jaar werd officieel medegedeeld, dat het cijfer van de geplande expansie van de Soviet-economie voor 1957 moest worden verlaagd (7 pCt., tegen 11 pCt. in 1956); een reductie die de realisatie van het jongste vijfjarenplan (1956-1960) als geheel op losse schroeven zette. Daarop is, in het jongste

(vervolg van blz. 473)

men in een bepaald onderdeel speciaal is geïnteresseerd ¹⁰⁾.

¹⁰⁾s-Gravenhage.

Dr. J. C. RAMAER.

¹⁰⁾ Als bijzonderheid kan hierbij nog worden vermeld, dat de teksten in het Duits, Frans, Italiaans en Nederlands als gelijkelijk authentiek worden beschouwd — iets wat bijvoorbeeld met het E.G.K.S.-verdrag niet het geval is, daar is de Franse tekst de authentieke.

Correctie eerste artikel:

In het eerste artikel („E.-S.B.” van 15 mei 1957, blz. 388) werd in het schema van de overgangperiode niet vermeld, dat gedurende de tweede etappe, één jaar na de vijfde verlaging van de tarieven, een zesde verlaging moet zijn doorgevoerd; volgens het schema dus per 1 januari 1969.

verleden, de beslissing tot decentralisatie der productie gevolgd; decentralisatie in die zin, dat onder handhaving en zo mogelijk verbetering der centrale planning de uitvoering (op enkele uitzonderingen na, alle de defensieproductie betreffend) zal berusten bij gewestelijke organen, en niet langer bij in Moskou geconcentreerde industriële ministeries.

Adempauze?

Men kan over de draagwijdte van dit decentralisatiestreven van mening verschillen. Sommige commentatoren achten het een slechts tijdelijk „reculer pour mieux sauter”. Anderen verwachten dat de Soviet-leiders zich, na de sprong in het duister der de-stalinisatie, thans in een nieuw avontuur hebben gestort waarvan de gevolgen onoverzienbaar zijn, en in elk geval in de gegeven constellatie eerder ongunstig dan gunstig kunnen uitvallen. De nuchterste benadering is, dat de tijd het leren zal. Wel is het zeker, dat normaliter iedere verstrekkende reorganisatie, zowel in het bedrijfsleven als in de nationale economie als geheel, de omvang der productie voor kortere of langere tijd relatief omlaag brengt. Ziet men de decentralisatiepolitiek der Sovjets in dit licht, en tegen de achtergrond van de verlaagde plancijfers voor 1957 (en daarmee tot en met 1960), dan dringt zich de gevolgtrekking op, dat de Sovjets de verwerkelijking van hun grote economisch-politieke doelstelling, nl. de overvleugeling van het „kapitalistische” Westen, naar een verdere toekomst zullen moeten verschuiven. De gevaren, die het Westen in dit opzicht bedreigen, en waarop bij een vorige gelegenheid in deze kolommen reeds werd gewezen ¹⁾, worden er als zodanig niet minder om; het Westen heeft echter, zoals „The Times” van 14 mei jl. stelde, wellicht een adempauze gekregen.

Enkele waarschuwingen.

Aldus de situatie overziende, zijn onmiddellijk enkele waarschuwingen nodig. Ten eerste bouwen de Sovjets onverminderd voort aan een der belangrijkste instrumenten hunner buitenlandse politiek, nl. een sterke gewapende macht. Voor zover hun aangekondigde demobilisatie van bijna 2 miljoen man haar beslag heeft gekregen — hetgeen

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 1 augustus 1956, blz. 693 e.v.

nog niet bewezen is — suggereert de in vergelijking met het vorig jaar slechts weinig verlaagde defensiebegroting een moderniseringsproces in de richting van de nieuwste wapens, lees: nucleaire strijdmiddelen (waarvan de research- en ontwikkelingskosten bovendien grotendeels in andere begrotingen dan die van defensie zijn vervat); symptomatisch is, dat de Russen het tempo hunner proefnemingen met nucleaire explosies de laatste tijd belangrijk hebben versneld. Ten tweede is er de omstandigheid, dat de Soviet-Unie in vergelijking met het Westen een veel groter deel van zijn nationale produkt, ook al ligt dit voorshands lager dan dat der Atlantische naties tezamen genomen, kan besteden aan bewapening. Ook dit is een politiek, waarvan de Soviets nog niet hebben willen afwijken; voorzover zij thans in verhoogde mate rekening moeten houden met de wensen der consumenten (niet alleen wat consumptiegoederen, maar ook wat de woningbouw betreft), is hun streven er duidelijk op gericht, daaraan tegemoet te komen door een verhoogde productie, en niet door een andere verdeling van een gegeven nationaal produkt.

De derde waarschuwing is van veel meer fundamenteel karakter. Zij gaat, merkwaardig genoeg, terug op de stellingen van de bekende theoreticus der militaire strategie, von Clausewitz²⁾, en de wijze waarop de Soviet-ideologie daarvan systematisch gebruik heeft gemaakt, en nog maakt. Volgens von Clausewitz is oorlog niets anders dan voortzetting der politiek, onder inschakeling van andere middelen. Consequent doorredenerend zien de Soviet-theoretici — daarin voorgestaan door Lenin zelf — in de vrede niets anders dan een voortzetting van de strijd, onder inschake-

²⁾ Ontwikkeld in zijn werk „Vom Kriege”, d.z. de eerste 3 delen van de „Hinterlassene Werke über Krieg und Kriegsführung”, gepubliceerd na zijn dood (1831). In 1937 verscheen „Vom Kriege” in de 15e druk.

De bevolking der gemeenschap

Volgens de literatuur met veel onzekerheidsfactoren belaste, bevolkingsprognoses van de O.E.E.C.-landen zal de bevolking van de landen, die de Gemeenschappelijke Markt gaan vormen, stijgen van de huidige 162 mln. tot 173 mln. in 1971. In „Praxis des Kaufmanns” van mei 1957 wordt tevens een overzicht gegeven van de gemiddelde levensduur bij geboorte, welke in deze landen voor hun bevolking wordt berekend.

	1900		1950/55	
	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen
België	45,4	48,8	62,0	67,3
Frankrijk	45,3	48,7	63,6	69,3
Italië	44,2	44,8	53,7 a)	56,0 a)
Nederland	51,0	58,2	71,0	73,9
West-Duitsland	47,4 b)	50,7 b)	64,6	68,5
Luxemburg	—	—	61,7	65,7

a) 1930/1935. b) Duitse Rijk.

Van de bevolking van de landen der Gemeenschappelijke Markt is 23,1 pCt. jonger dan 16 jaar, 9,8 pCt. ouder dan 65 jaar. Voor 1971 wordt het aantal personen jonger dan 16 jaar geschat op 22,3 pCt. en dat der personen boven 65 jaar op 12,3 pCt. Het arbeidspotentieel zal daardoor tot 1971 met 4 mln. toenemen, maar in verhouding tot de totale bevolking met 1,8 pCt. dalen.

ling van andere middelen. Met andere woorden: voor de Soviets is de verhouding met „het kapitalistische Westen” een voortdurende strijd om de macht; de buitenlandse politiek der Soviet-Unie is op deze machtsstrijd geheel ingesteld, en gebruikt daarin die middelen, die in elke gegeven constellatie het beste conveniëren: een glimlach-offensief, een „vreedzame” economische wedloop, militaire dreigementen, subversieve actie of rechtstreeks gewapend optreden op uiteenlopende schaal, om slechts een greep te doen.

De volgende logische stap in deze, overigens zeer bekende redenering is, dat de keuze der middelen waarvan, de buitenlandse politiek zich bedient, bepaald wordt door de kracht van de elementen, die in iedere gegeven constellatie bepalend zijn voor de macht van de ene partij in vergelijking tot de macht van de andere. Waardoor wordt „macht” in de internationale politiek bepaald? Korthedshalve moge de bekende Amerikaanse Kolonel George C. Reinhardt worden geciteerd³⁾:

„The power of any nation rests upon three basic forces. First and foremost are the character, attitudes, numbers and spirit of its people. Second, and closely related to the first, are its scientific and technical ability, its industrial system and its natural resources.

The third force, derived from both of the preceding, is military power, the cutting edge of a nations strength”.

Reinhardt voegt daaraan de belangrijke gedachte toe, dat „as the world enters hesitantly upon the atomic era, it may be argued that military strength in being, not military potential, measures this third force”.

Waartoe de vermelding van deze theorie? Om tot het Westen de volgende waarschuwing te richten: Gegeven de Clausewitziaanse visie van het Leninisme op de machtsstrijd met het Westen, en gegeven de elementen, die de macht van beide partijen bepalen, betekent de *verkleinde* kans der Soviets tot spoedige economische overvleugeling van het Westen een *vergroete* belangstelling hunnerzijds voor hun militaire apparaat, temeer waar enkele facetten van Reinhardt's eerste machtsfactor, nl. de houding en de geest der bevolking, in Rusland zelf, maar vooral in de satellieten, zich in het nadeel van Moskou hebben ontwikkeld. Ook aldus voorzichtig geformuleerd, stemt de logica der gevolgtrekking tot nadenken; het heeft de Soviet-machthebbers in elk geval nimmer aan ijzeren logica ontbroken.

Gevolgtrekkingen.

De consequentie van dit alles is, dat de Atlantische naties er goed aan zouden doen, de opvulling der lacunes, die de gezamenlijke defensie nog vertoont, met hernieuwde kracht aan te pakken, met het accent op *bestaande*, niet op potentiële sterkte. Het is zeer de vraag, of verlagings der defensie-begrotingen, hoe aantrekkelijk ook uit binnenslands-politieke overwegingen, reeds aan de orde is. Het is eveneens de vraag, of het gerechtvaardigd is om — zoals de O.E.E.S. in haar recente studie „Europe in 1960” heeft gedaan⁴⁾ — bij het uitstippelen van de mogelijke economische ontwikkeling tot 1960 uit te gaan van de hypothese, dat de defensie-uitgaven ten naaste bij op het niveau van 1955 zullen blijven staan. De realiteit eist veeleer, als redelijk minimum, een minstens gelijk blijven van de post „defensie” als percentage van het nationaal produkt.

In het algemeen geldt, dat het Westen, voorzover het

³⁾ Zie zijn boek „American strategy in the atomic age”, 1955, blz. 23.

⁴⁾ Men zie het artikel van Drs. W. F. Nijhof: „West-Europa in 1960”, in „E.-S.B.” van 8 mei jl., blz. 371.

dan een adempauze heeft gekregen, in elk geval op korte termijn meer eenheid zou moeten scheppen in de verbroekelde internationale samenwerking, zoals die zich openbaart in een bonte en nog steeds groeiende mengeling van internationale organisaties. In de strijd om de macht, door de Westerse naties niet gewild, doch door de omstandigheden opgedrongen, vormen alle aspecten der buitenlandse politiek — de economische expansie, de economische integratie, de 'ontplooiing der onderontwikkelde gebieden, de defensie-inspanning, om slechts enkele te noemen — facetten van één probleem. Pas wanneer zij als zodanig worden erkend en behandeld, is een gezamenlijke bepaling van prioriteiten mogelijk en pas dan zou kunnen worden gesproken van werkelijke internationale integratie.

TTX.

BOEKBESPREKING

Dr. N. Franken: De betekenis van de Algemene Overeenkomst inzake Tarieven en Handel (G.A.T.T.) in het internationale handelspolitieke overleg. A. N. Govers N.V., 's-Gravenhage 1956, 293 blz.

De Algemene Overeenkomst inzake Tarieven en Handel, in de wandeling het „G.A.T.T.” genaamd, is onder de internationale instellingen, die na de tweede wereldoorlog het levenslicht zagen, zeker een bijzondere. Niet alleen dat zij haar onafhankelijkheid van de Verenigde Naties heeft weten te bewaren, maar in opzet en organisatie lijkt zij weinig op die instellingen, die min of meer onder de hoede van de V.N. tot stand zijn gekomen, of thans daaronder werken. Men is begonnen met een zeer bescheiden opzet en men heeft zoveel mogelijk publiciteit vermeden. Ofschoon al sedert het ontstaan van het G.A.T.T. belangrijk werk voor de wereldhandel, en vooral voor de stabiliteit van de internationale handelspolitiek, wordt gedaan, is daarvan niet veel tot de publieke opinie doorgedrongen. Het tegendeel is eerder waar. De algemene opvatting is, dat het G.A.T.T. zo vol is van uitzonderingen, dat het eigenlijk niets betekent. Zelfs in kringen, waar men beter moest weten, heerst soms de mening, dat de bepalingen van het G.A.T.T. ten aanzien van de bevrijding van het internationale handelsverkeer van allerlei belemmeringen, minder streng zouden zijn dan die van de O.E.E.S. In werkelijkheid is het omgekeerde het geval. Wel is het juist, dat het G.A.T.T. meer de rol van de, ietwat starre, grondwet heeft gespeeld, terwijl de O.E.E.S., juist door een flexibeler benadering van de problemen van de praktische kant, sneller spectaculaire successen heeft kunnen boeken. Dit is ongetwijfeld mede toe te schrijven geweest aan het feit, dat de 17 leden van de O.E.E.S. een veel homogener groep vormen, van landen op een ongeveer vergelijkbaar niveau van economische ontwikkeling, dan de 35 verdragsluitende partijen van het G.A.T.T. Ook de O.E.E.S. telt enkele zwakke broeders, die veel minder dan de anderen kunnen bijdragen tot de groei van de internationale handel. Het G.A.T.T. heeft er veel meer. Het feit alleen al, dat een meerderheid van de leden van de O.E.E.S. zich in het G.A.T.T. heeft gebonden tot het handhaven van bepaalde normen in de internationale handelspolitiek, kan niet zonder invloed zijn gebleven op de richting, waarin de Europese organisatie heeft gewerkt.

De laatste jaren trekt het G.A.T.T. veel meer de aandacht. Nog steeds heeft men een kleine, in feite embryonale

organisatie, nog steeds worden de vergaderingen niet in het openbaar gehouden. Maar de bekende uitzonderingen, die betrekking hadden op de toestand van overgang na de oorlog, hebben hun kracht verloren, zodat de ondertekenaars van de Overeenkomst, die na 10 jaren nog altijd „voorlopig” wordt toegepast, zichzelf steeds meer geplaagd zien voor de verantwoordelijkheden, die zij op zich hebben genomen. Tegelijk is het G.A.T.T. ook bezig flexibeler te worden, door de merkwaardige procedure van vrijstelling, waarbij de algemene vergadering van de ondertekenaars van het G.A.T.T., bij al dan niet gekwalificeerde meerderheid, op bepaalde voorwaarden en meestal voor een bepaalde tijd, een land kunnen ontslaan van één of meer verplichtingen, vervat in de op zichzelf starre grondregels. Dat dit door een meerderheid kan geschieden, heeft het G.A.T.T. vóór op de O.E.E.S. Daar staat tegenover, dat het G.A.T.T. formeel geen nieuwe regels of verplichtingen kan vaststellen. In de praktijk is dit laatste verschil echter niet zo groot als het lijkt, juist door de voorwaarden die men kan stellen.

Duidelijk zal dit uitkomen, nu het streven naar vrijere handel in Europa heeft geleid tot een verdrag voor een gemeenschappelijke markt, en wellicht nog zal leiden tot een gebied van vrije handel, dat nog meer Europese landen zal omvatten. Dit is een zaak, die het G.A.T.T. heel nauw raakt. In essentie is de Overeenkomst immers een rationalisatie en een verdere uitwerking van het net van overeenkomsten inzake meestbegunstiging in de handelspolitiek, dat reeds voor de oorlog een groot deel van de internationale handel beheerste. De economische integratie van Europa gaat, in principe, tegen deze meestbegunstiging in. Het is in het G.A.T.T. dat deze zo uitermate belangrijke ontwikkeling in Europa haar aansluiting aan de handelspolitiek van de rest van de wereld zal moeten vinden.

Men kan dus zonder overdrijving zeggen, dat het ogenblik bijzonder gunstig is voor een studie van deze nog maar al te weinig bekende overeenkomst. Ondanks een Duits en een Italiaans boek over het G.A.T.T., was er zeker nog behoefte aan een uitvoerig werk daarover, reeds omdat juist in de laatste jaren het G.A.T.T. zich zo sterk verder heeft ontwikkeld. Zonder enige reserve kan worden gezegd, dat Dr. Franken in deze behoefte heeft voorzien. Bij het lezen van zijn boek komt men onder de indruk van de grote hoeveelheid werk die hij heeft verzet. Hij is diep in de materie doorgedrongen. Hij geeft een uitvoerige beschouwing over de voorhistorie en het ontstaan van het G.A.T.T., hij zet de inhoud van de Overeenkomst en van de wijzigingen duidelijk uiteen, hij beschrijft de werking, maar hij geeft ook door het hele boek heen intelligente kritische beschouwingen. Een ieder die het G.A.T.T., zijn historie en zijn praktijk kent, zal beseffen, wat dit betekent. Het enige verwijt, dat men zou kunnen maken, is dan ook, dat Dr. Franken bijna te veel geeft. Vooral in het laatste hoofdstuk, waarin de betekenis van het G.A.T.T. wordt behandeld, had misschien heel wat ballast kunnen worden opgeofferd aan een wat kortere, maar meer geconcentreerde waardering van de Overeenkomst in het geheel van de internationale handelspolitiek. Dit is echter misschien de prijs, die men over moet hebben voor het krijgen van wat dit boek is: een standaardwerk over het G.A.T.T., een overeenkomst die, als zij niet aan bepaalde inherente zwakheden te gronde gaat, in de toekomst wellicht een steeds grotere rol zal gaan spelen in de internationale handelspolitiek.

Het boek is vol van interessante informatie en beschou-

wingen. Dr. Franken is zelfs het moeilijke onderwerp van een beoordeling van de waarde van het G.A.T.T. op het gebied der invoerrechten niet uit de weg gegaan. Het is curieus te lezen, dat het begrip van een gebied van vrije handel, dat straks in Europa misschien een grote rol zal spelen, in het G.A.T.T. is opgenomen om tegemoet te komen aan de behoeften van Syrië en de Libanon, wier handelspolitieke samenwerking allang niet meer bestaat en die ook geen verdragsluitende partijen van het G.A.T.T. meer zijn. De kritische beschouwingen over tolonie en gebied van vrije handel, op blz. 90 e.v., zijn, in het licht van de Europese integratie, het lezen waard. Zeer juist zijn ook de beschouwingen over het G.A.T.T. als een club op blz. 180 en 181. Zo zou men kunnen doorgaan met talrijke interessante en belangrijke passages te citeren. Laat ik hier slechts volstaan met erop te wijzen, dat iets duidelijker had kunnen uitkomen, dat de organisatie van het G.A.T.T., de O.T.C., er nog altijd niet is, omdat de nodige ratificaties nog niet zijn verkregen. Ook hier spelen de Verenigde Staten weer een beslissende rol. Het is te hopen, dat de O.T.C. niet dezelfde weg zal opgaan als de Internationale Handels Organisatie van het Handvest van Havana.

Het is misschien te betreuren, dat dit belangrijke boek niet heeft kunnen verschijnen in een taal, die het toegankelijker zou hebben gemaakt voor de lezer buiten onze grenzen, waar het zeker de aandacht zou hebben getrokken. Als ik daar nog een schoolmeesterachtige opmerking aan toe mag voegen, dan is het, dat aan de Nederlandse taal iets meer zorg had kunnen worden besteed, dat minder onnodige vreemde woorden hadden kunnen worden gebruikt, en dat verkeerde spellingen van vreemde woorden en namen hadden kunnen worden voorkomen. Al doet dit aan de schoonheid van het geheel wel wat af, de wetenschappelijke waarde van het boek wordt er niet door aangetast. Dit blijft een complete verhandeling over het G.A.T.T., die onmisbaar is voor een ieder, die studie maakt van de internationale handelspolitiek in deze tijd. Een behoefte, waarin nog niet is voorzien, is een „simple man's guide to G.A.T.T.". Ik weet, hoe moeilijk deze is te schrijven, want ik heb het, tevergeefs, geprobeerd.

Londen.

H. VAN BLANKENSTEIN.

AANTEKENING

BELEGGEN VOLGENS KEYNES

Als voorzitter van de „National Mutual Life Assurance Society" hield Keynes in 1928 een rede, die door de huidige voorzitter in zijn jongste rede op de jaarvergadering van deze maatschappij werd aangehaald, omdat naar zijn mening Keynes' uittalingen van destijds ook thans nog actueel zijn. Aan hetgeen de „Investors Chronicle" van 26 april jl. hieromtrent mededeelt ontlenen wij het volgende.

Destijds belegden de levensverzekeringmaatschappijen gemiddeld slechts 4,3 pCt. van hun gelden in gewone aandelen. De „National Mutual" daarentegen had per einde 1927 18,3 pCt. in gewone aandelen belegd, waarvoor Keynes twee redenen noemde ¹⁾. De eerste hiervan luidde: „de naamloze vennootschap met ter beurze genoteerde

¹⁾ Het tijdstip van de rede van Keynes zou aanleiding kunnen vormen tot het wekken van argwaan omtrent zijn ideeën, daar in de jaren na 1928 aanzienlijke koersdalingen bij de aandelen optraden. Hier zij echter reeds vermeld dat Keynes belegging op lange termijn op het oog had.

aandelen heeft een geweldige ontwikkeling doorgemaakt en biedt nu een terrein voor de belegging van gelden dat 20 jaar geleden eenvoudig nog niet bestond". Hierbij dacht Keynes in de eerste plaats aan de ongeveer 250 handel-, industriële- en grondstoffenproducerende maatschappijen die ieder afzonderlijk een gewoon aandelenkapitaal hadden van minstens £ 1 mln. en gezamenlijk ongeveer £ 1.500 mln. aan gewone aandelen hadden uitstaan. Deze vertegenwoordigen, aldus Keynes, „the live large-scale business and investment world of today, and any investment institution which ignores or is not equipped for handling their shares is living in a backwater".

Vervolgens waarschuwde Keynes tegen overdreven conservatisme bij het beleggen in gewone aandelen. In de 19de en in het begin van de 20ste eeuw werd namelijk veel belegd in spoorwegen, zowel in binnen- en buitenland, en in openbare nutsbedrijven. Keynes betoogde dat het zwaartepunt van het bedrijfsleven en daarmee van de investeringen zich sindsdien verlegd had. Een conservatieve beleggingspolitiek heeft de neiging in de praktijk te betekenen dat men die ondernemingen steunt die 50 jaar geleden in de voorhoede zaten, „instead of backing the new ones which are the characteristic achievement of the best business brains of today". Dat Keynes vooral het oog had op de grote ondernemingen kwam doordat er alleen voor hun aandelen een ruime markt is op de effectenbeurs, hetgeen een vereiste is voor de institutionele belegger. Hierbij legde Keynes er evenwel de nadruk op dat het beleggen in aandelen gedurende een langere termijn het doel was van de institutionele belegger; de vooruitzichten hiervoor leken bij de grotere ondernemingen het gunstigst.

De tweede door Keynes als „possibly temporary" naar voren gebrachte reden voor belegging in gewone aandelen is, aldus de „Investors Chronicle", nog actueel. Volgens Keynes waren destijds de aandelen ongetwijfeld ondergewaardeerd vergeleken met obligaties, ook na verdisconting van het risico en andere van belang zijnde overwegingen. Hij wees erop dat het telkenjare reserveren van een deel van de winst der n.v.'s „introduces a cumulative, compound interest element which is often overlooked". Hoewel vergelijkingen tussen de periode voorafgaande aan 1928 en die na 1945 moeilijk zijn, bestaat er weinig twijfel over dat Britse n.v.'s thans conservatiever zijn in hun dividendpolitiek dan in de jaren na 1920. Zo is volgens berekeningen van de economist N. Kaldor tussen 1938 en 1953 het bedrag aan niet-uitgekeerde winsten na belasting bijna verzesvoudigd en zijn de netto-besparingen, na aftrek van afschrijvingen, bijna 8½ maal zo groot geworden. Wel moet hierbij opgemerkt worden dat de ondernemingen tegenwoordig conservatiever in hun uitkeringspolitiek moeten zijn vanwege o.a.: inflatie, hoger tempo van veroudering en de noodzaak gelijke tred te houden met de internationale concurrentie.

Keynes zag echter zeer goed in dat er ook nadelen verbonden waren aan belegging in gewone aandelen, omdat de daarvoor vereiste zorg en aandacht veel groter zijn dan bij vaste-rentedragende beleggingen. Hierdoor neemt de hoeveelheid werk en de verantwoordelijkheid van commissarissen en directie van institutionele beleggers sterk toe. Onder de nadelen noemde Keynes ook de betrekkelijk geringe omvang van de markt in eerste klas gewone aandelen, welke categorie slechts in aanmerking komt voor de institutionele belegger. Door van de leidende 250 industriële en handelsondernemingen er 50 uit te kiezen die op het eerste gezicht aantrekkelijk zijn en waarover voldoende

inlichtingen te verkrijgen zijn, was het volgens Keynes mogelijk het werk, verbonden aan aandelenbelegging, te beperken. Voor een grote institutionele belegger — hetgeen de „National Mutual” nooit geweest is — zou er spoedig een dilemma ontstaan tussen het moeten investeren van een bedrag dat, gezien de markt voor een bepaald aandeel, te groot is en het gaan buiten het terrein van die aandelen waarover voldoende inlichtingen beschikbaar zijn. Keynes zei dat de „National Mutual” soms deze moeilijkheid had ontweken, door te besluiten in een bedrijfstak te beleggen in plaats van in één bepaalde onderneming, waarbij het totale bedrag per bedrijfstak verdeeld werd over alle vooraanstaande ondernemingen in die bedrijfstak, zelfs indien de kennis omtrent ieder bedrijf afzonderlijk vrij gering mocht zijn. Hiermede had men aanzienlijk succes behaald.

Het bovenstaande geldt, aldus het reeds eerder genoemde blad, ook thans nog. Met het groeien van de markt voor gewone aandelen is ook de omvang van — en de voorkeur voor — gewone aandelen bij de institutionele belegger toegenomen. Wellicht is het ook daaruit te verklaren dat de institutionele belegger in 1957 zijn net verder uitgooit dan in 1928. Toch ligt ook thans het zwaartepunt van zijn beleggingen nog bij wat men zou kunnen noemen het equivalent in 1957 van Keynes' 50 ondernemingen in 1928.

Keynes' conclusie luidde: „In zekere zin ligt er altijd een risico in het doen van iets nieuws, maar er zijn tenminste winsten (bij belegging in gewone aandelen) om verliezen te compenseren, terwijl de obligatiehouder soms verliest en nooit kan winnen”. Nu tegenwoordig de bolwerken van het beleggen in goud-gerande waarden één voor één overstag gaan, bijv. de „Church Commissioners”, de „Manchester Corporation” en onlangs Lloyd's — de meest conservatieve instelling ter wereld —, heeft Keynes als economist aan Keynes als belegger zijn gelijk bewezen.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Het begin van verkrapping, dat de vorige week reeds op de geldmarkt gesignaleerd was, groeide gedurende de verslagweek uit tot een lichte verkrapping. Deze uitte zich vnl. in het opzeggen van call door de banken, hetgeen ertoe leidde, dat de daggeldnotering dinsdag met $\frac{1}{4}$ pCt., dus tot $2\frac{3}{4}$ pCt., werd verhoogd. De makelaars zagen zich hierdoor genoopt terug te vallen op de Centrale Bank, welke instelling haar voorschotten in rekening-courant weer tot boven de f. 100 mln. zag oplopen.

De oorzaak van deze verkrapping lag in hoofdzaak bij een vrij sterke stijging van de bankbiljettencirculatie die ook na de ultimo gehandhaafd bleef. Voorts ging zoetjesaan ook de ijver der belastingambtenaren bij het opleggen van „nadere voorlopige aanslagen 1956” en „voorlopige aanslagen 1957” vruchten afwerpen in de vorm van een aanzwellende geldstroom naar de Schatkist, gedeeltelijk uiteraard, ten laste van banktegoeden.

Op een haar na kreeg het promessendisconto van De Nederlandsche Bank er de afgelopen week een gans nieuwe en interessante functie bij, toen bij de opvoering van de huur-klucht in de Tweede Kamer een voorstel van enkele bezitsvormers om de rentevergoeding voor de te blokkeren bedragen aan dit disconto te koppelen, in stede van het op 3 pCt. per jaar te fixeren, op het nippertje werd verworpen. Een hogere rente hiervoor dan 3 pCt. zou onredelijk zijn, aldus verklaarde laconiek de Minister van Financiën.

De kapitaalmarkt.

Vraag naar oliewaarden in Wallstreet — vermoedelijk in verband met prijsverhoging van dit produkt — en kapitaalvlucht uit Frankrijk — wegens inflatievrees — waren de voornaamste motoren bij een nieuwe fenomenale koersstijging van aandelen Koninklijke. Binnen veertien dagen steeg dit fonds van f. 200 tot f. 220, dus met 10 pCt., ongeacht nog het inmiddels gedetacheerde dividend.

De tweede beurs-vedette, eveneens in hoofdzaak onder invloed van buitenlandse vraag, was Unilever, welk aandeel in twee weken ook ca. 10 pCt. monteerde.

Deze snelle sterke stijging wijst erop, dat het thans meer kracht kost deze fondsen uit de handen van de Nederlandse beleggers te wrikken dan enkele jaren geleden, toen dit meer geëlek op het schudden (door de buitenlanders) aan een boom vol pruimen; ook het Nederlandse publiek slaat thans de merites van deze aandelen hoog aan.

Dat deze fondsen een klasse apart vormen wordt intussen nog eens door onderstaande indexcijfers geïllustreerd, die erop wijzen, dat de industriële en bankaandelen de laatste weken stabiel in koers bleven, terwijl de scheepvaart-aandelen onder invloed van de daling op de vrachtenmarkt zelfs flinke veren moesten laten.

Op de obligatiemarkt was gedurende de verslagweek bij sommige staatsfondsen een koersherstel te constateren, maar al te veel naam mocht dit toch niet hebben. Een aanzienlijke koersstijging binnen afzienbare tijd wordt trouwens door praktisch niemand mogelijk geacht gezien de kapitaalbehoefte, in het bijzonder van de lagere overheid, die ongeveer met een gloeiende plaat is te vergelijken.

Inderdaad worden de laatste tijd nu en dan wel eens obligatie-emissies overtekend — de afgelopen week bijv. die van f. $2\frac{1}{2}$ mln. $5\frac{1}{2}$ pCt. obligaties van „Het R.K. Binnenziekenhuis van Onze Lieve Vrouw Moeder van Barmhartigheid” —, maar bij dergelijke emissies gaat het ook in totaal om relatief bescheiden bedragen. Van deze relativiteit wordt men doordrongen bij het kennis nemen van hetgeen werd opgemerkt door de Thesaurier-Generaal van het Departement van Financiën, die er in een rede op wees, dat voor het handhaven van de investeringen op het gewenste peil de totale besparingen hier te lande 20 pCt. van het nationaal inkomen moeten bedragen. In 1956 bleven zij hier echter 2 pCt. of f. 600 mln. onder. De — ook voor de kapitaalmarktsituatie beslissende — vraag of, en zo ja hoe, dit tekort kan worden aangevuld, vond helaas ook in dit geval geen beantwoording.

Aand.	indexcijfers	A.N.P.-C.B.S.	24 mei	31 mei	7 juni
		(1953 = 100)	1957	1957	1957
Algemeen			221,2	226,0	232,9
Internat. concerns			316,9	326,3	341,3
Industrie			153,2	153,7	153,6
Scheepvaart			162,5	161,7	157,3
Banken			118,3	118,2	118,3
Indon. aand.			100,4	102,9	104,2

Aandelen

Kon. Petroleum	f. 198,30	f. 203,30*	f. 218*
Unilever	428½	434	467½
Philips	285¼	285½	289½
A.K.U.	187	186	189
Kon. N. Hoogovens	295	305½	305½
Van Gelder Zn.	188	189½	188½
H.A.L.	174	174¾	173
Amsterd. Bank	205	204¾	203
H.V.A.	108	113½	117½

Staatsfondsen

2½ pCt. N.W.S.	58½	58½	59½
3½ pCt. 1947	86¾	86½	87¾
3¼ pCt. 1955 I	86¾	84¾	85½
3 pCt. Grootboek 1946	84¾	84	84½
3 pCt. Dollarlening	95	94¼	93½

Diverse obligaties

3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...	89¼	90	89½
3¼ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III	79¼	80	80½
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen	88¼	86½	85½
3½ pCt. Philips 1948	91%	91½	91½
3¼ pCt. Westl. Hyp. Bank	83¼	83	83

New York

Aandelenkoersgemiddelde			
Dow Jones Industrials	504,0	504,9	505,6

*) ex dividend

J. C. BREZET.

RECENTE PUBLIKATIES

Dr. P. Kuin: Het progressieve denken over samenleving en bedrijf. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van buitengewoon hoogleraar in de economische sociologie, waaronder begrepen de bedrijfs sociologie, aan de Universiteit van Amsterdam. H. D. Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem 1956, 23 blz., f. 1,50.

Schrijver beziet achtereenvolgens een drietal aspecten van het progressieve denken op maatschappelijk gebied, nl. het wezen van de progressieve levenshouding en haar dragers, de evolutie van deze denkwijze en het progressieve toekomstbeeld.

Dr. E. Coppieters: English bank note circulation 1694-1954.

Uitg. The Louvain Institute of Economic and Social Research en M. Nijhoff, 's-Gravenhage 1955, 171 blz., f. 8,50.

De toename van de bankbiljettencirculatie in Engeland en het gelijktijdig afnemen van de betekenis van het bankbiljet in verhouding tot de totale geldcirculatie vormen het onderwerp van deze studie. De genoemde ontwikkeling werd voor een deel veroorzaakt door wettelijke en administratieve maatregelen die verbetering van het monetaire verkeer beoogden. Nagegaan wordt, met welk economisch doel deze maatregelen werden genomen en in hoeverre de resultaten daarvan overeenstemden met de gestelde verwachtingen. In het merendeel van de in het onderzoek behandelde gevallen blijkt opportunisme meer aan de totstandkoming van monetaire maatregelen te hebben bijgedragen dan theoretisch-economische inzichten.

Le marché à terme des laines à Anvers. Uitg. Bracht & Co. S.A., Antwerpen 1955, 162 blz., Bfr. 200, geb. Bfr. 250.

De voorschriften en reglementen welke gelden voor de handel op de Antwerpse termijnmarkt voor wol zijn in dit boek voor de eerste maal bijeengebracht en uitgegeven door één der op deze markt werkzame makelaarsfirma's. Sommige facetten van de termijnhandel in wol zijn bij mondelinge afspraak geregeld en worden in dit boek voor de eerste maal gepubliceerd.

SERVICEBUREAU
VOOR MECHANISCHE
ADMINISTRATIE

SLUITER

Telefoon-
nummers
41331
en
45912

verleent assistentie aan bedrijven met een eigen ponskaarteninstallatie, wanneer de capaciteit daarvoor tijdelijk te kort schiet.

NIEUWE HERENGRACHT 31, AMSTERDAM-C.

Bij de Rijksdienst voor het Nationale Plan te 's-Gravenhage kan worden geplaatst een

Wetenschappelijk medewerker

In aanmerking komen academici met een sociologische, sociaal-geografische of economische (bij voorkeur met keuzevak econometrie) opleiding. Salaris naar gelang van leeftijd en ervaring volgens het rangenstelsel adjunct-planoloog, planoloog, planoloog 1e klasse (f 499,— tot f 1039,— p. m.). Soll. onder vO/7-1135A/7188 (in linkerbovenhoek env. en brief) te richten aan de directeur van de Centrale Personeelsdienst, Spui 49, Den Haag.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Gecombineerde Maandstaat op 31 mei 1957

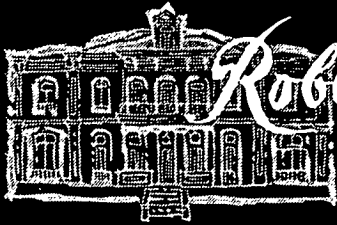
Kas, Kassiers en Dag-geldleningen .. f	76.359.388,23	Kapitaal	f 49.000.000,—
Nederlands		Reserve	21.000.000,—
Schatkistpapier ..	421.400.000,—	Bouwreserve	1.000.000,—
Ander Overheidspapier ..	44.659.681,25	Deposito's op Termijn ..	291.585.315,46
Wissels	18.949.442,94	Crediteuren	677.113.414,36
Bankiers in Binnen- en Buitenland	37.870.675,63	Geaccepteerde Wissels ..	953.277,19
Effecten, Syndicaten en Waarden	43.364.415,24	Door Derden	
Prolongaties en Voorschotten tegen Effecten ..	33.458.141,94	Geaccepteerd	1.750.723,45
Debiteuren	391.212.529,42	Overlopende Saldi en Andere Rekeningen ..	36.585.522,72
Deelnemingen (incl. Voorschotten) ..	6.713.978,53		
Gebouwen	5.000.000,—		
	<u>f 1.078.988.253,18</u>		<u>f 1.078.988.253,18</u>

ONDERNEMINGEN, die het beste leidende personeel zoeken,

speciaal met economische scholing, roepen sollicitanten op door middel van een annonce in de rubriek

„VACATURES”

Het aantal reacties, dat deze annonces tot gevolg hebben, is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk, omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert.

Robbers en van den Hoogen..

WIJNKOPERS SINDS 1842 - VELPERWEG 23 ARNHEM - TELEFOON K 8300 - 24377

**N.V. ELECTRICITEITSFABRIEK
IJSSELCENTRALE**

gevestigd te ZWOLLE

ZOEKT

*Economisch/administratief
onderdirecteur*

Betrokkene zal in deze functie deel uitmaken van een uit drie leden samengestelde directie (directeur en twee onder-directeuren).

Gegadigden moeten de eigenschappen en capaciteiten bezitten om het bedrijf overeenkomstig zijn standing, naar buiten zowel als intern, te vertegenwoordigen.

Gevraagd worden ruime praktische ervaring in leidinggevende functie en gedegen theoretische opleiding, als doctoraal economie, accountantsdiploma en dergelijke.

Salaris nader overeen te komen.

Eigenhandig geschreven brieven met uitvoerige inlichtingen en recente pasfoto in te dienen binnen 14 dagen na verschijning van dit blad bij de directeur van de N.V. Electriciteitsfabriek IJsselcentrale, Zevenalleetjes nr. 1 te Zwolle.

HET LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT
(afdeling Streekonderzoek) vraagt een

SOCIOLOG, SOCIAAL ECONOM

of

LANDBOUWKUNDIG INGENIEUR

(Sociaal-economische richting)

Geboden wordt een betrekking waarbij in teamverband wordt gewerkt.

Sollicitatiebrieven te richten aan Landbouw-Economisch Instituut, Van Stolkweg 29, 's-Gravenhage.

Bij de centrale administratie van de diensten en bedrijven kan worden geplaatst

een **hoofdcommies**

Vereist goede algemene ontwikkeling en tenminste bezit staatspraktijkdiploma's voor bedrijfsadministratie I en II. Bekendheid met de boekhouding en de problemen van openbare nutsbedrijven strekt tot aanbeveling.

Weddegrenzen f 688,34 en f 762,54 per maand. Toekenning aanvangswedde boven minimum is mogelijk. Kindertoelage overeenkomstig de voor het rijkspersoneel geldende regeling. Gehuwden genieten een tegemoetkoming in verplaatsingskosten.

Sollicitaties uitsluitend op formulieren, aan te vragen per briefkaart of telefonisch nr. 4041, toestel 16, bij de afdeling personeelszaken van de secretarie.

van **WOENSEL-KAPLAARS N.V.**

Grootwinkelbedrijf in schoenen en kousen
Hoofdkantoor Binnenweg 10 Rotterdam-C., vraagt

Staf-functionaris

Vereist wordt: algemeen economisch inzicht en ruime ervaring in de administratieve bedrijfsvoering der detailhandel.

Gezien de aard der functie is grondige kennis op fiscaal terrein noodzakelijk.

Geboden wordt: goed gesalarieerde, interessante, zelfstandige levensfunctie. Eigenhandig geschreven sollicitaties met uitvoerige levensbeschrijving onder opgave van genoten en verlangd salaris, met bijvoeging van recente pasfoto te richten aan de directie.

**Voor vacerende functies
en beschikbare krachten**

op hoog niveau, zijn de advertentiekolommen van „Economisch-Statistische Berichten” het aangewezen medium;

1e) Omdat Uw annonce onder de aandacht komt van staatspersoneel in de grote bedrijven.

2e) Omdat Uw annonce wordt gelezen door diegenen, die de zakelijk belangrijke beslissingen nemen, of daarbij van grote invloed zijn.